

DEN NORSKE JURYORDNINGEN OG EMK ART. 6 (1)

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 697
Leveringsfrist: 25.11.09

Til sammen 16 219* ord

07.05.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Oppgavens tema og problemstilling	1
1.2	”Common law” og ”civil law”	2
1.3	Den videre fremstilling	5
1.4	Metode og kildebruk	6
<u>2</u>	<u>HISTORIE OG BAKGRUNN</u>	<u>6</u>
2.1	Innledning	6
2.2	Juryordning i andre land	7
2.3	Historisk utvikling	10
2.4	Debatt	12
2.4.1	Argumenter for meddomsrett	13
2.4.2	Argumenter for jury	15
<u>3</u>	<u>GJELDENDE RETT</u>	<u>17</u>
3.1	Innledning	17
3.2	De norske reglene om juryordningen	17
3.2.1	Saksbehandlingen	19
3.3	EMK art. 6	24
3.3.1	Begrunnelse	26
3.4	EMK art. 6 (1) og krav til begrunnelse i norsk straffeprosess	33

3.5	Rt. 2009 s. 750	35
3.5.1	Faktum	35
3.5.2	Høyesteretts vurderinger angående begrunnelseskravet etter EMK art. 6 (1)	37
3.5.3	Høyesteretts vurderinger om lagmannsrettens saksbehandling er i samsvar med EMK art. 6 (1)	39
3.5.4	Konklusjon og resultat	47
<u>4</u>	<u>FREMTIDIG UTVIKLING</u>	<u>47</u>
<u>5</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>51</u>
<u>6</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>53</u>

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Det regnes som en viktig del av det moderne demokrati at personer uten juridisk kompetanse, lekmenn, skal delta i rettsystemet og ved rettsavgjørelser. Dette har sin sammenheng med utviklingen av de moderne demokratier etter den franske og amerikanske revolusjonen, og utformingen av prinsipper som maktfordelingsprinsippet og folkesuverenitetsprinsippet. I tråd med disse prinsipper ble det dermed viktig med folkets deltakelse ved de ulike sider av statens maktutfoldelse; ved lovgivning og i domstolsapparatet.

Inspirert av datidens europeiske debatter ble juryordningen innført i Norge i 1887. Siden den gang har ordningen vært gjenstand for omfattende debatter, men på tross av disse har ordningen bestått så å si uendret frem til i dag. Det har imidlertid skjedd en endring i debatten den siste tiden ved at en ny problemstilling i forhold til juryordningen har dukket opp: tilfredsstillende ordningen de menneskerettslige krav Norge er bundet av på grunn av sin tilslutning til visse menneskerettslige konvensjoner? Spørsmålet dreier seg da om juryordningen er i samsvar med krav om en rettferdig rettergang og retten til overprøving av domsavgjørelser. Retten til en rettferdig rettergang følger av Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) art. 6 (1), og retten til overprøving av EMK TP 7 art. 2 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) art. 14 nr. 5. 12. juni 2009 avsa Høyesterett dom i to separate saker, Rt. 2009 s. 750 og Rt. 2009 s. 773, som begge omhandlet spørsmål knyttet til reglene om behandling av straffesaker med jury. Hovedspørsmålet i sakene var om ”det er i strid med retten til en rettferdig rettergang eller retten til overprøving av en straffedom at skyldspørsmålet er avgjort av lagretten – juryen - uten begrunnelse”.¹ Kravet til begrunnelse og krav om overprøving er nært knyttet

¹ Rt. 2009 s. 750 (1)

sammen, særlig fordi retten til overprøvelse av straffedommer forutsetter at disse begrunnes på en adekvat måte.² Overprøvingsspørsmålet har blitt særlig aktuelt på grunn av de omlegginger av straffesystemet som fant sted under den såkalt ”2-instansreformen”. Fra et system hvor straffesaker kunne bli behandlet med jury i første instans medførte endringene at juryen nå alltid settes ved 2.-instansbehandlingen, med de begrensninger dette medfører i forhold til Høyesteretts overprøvingsmuligheter. På grunn av oppgavens omfang har det vært nødvendig å avgrense drøftelsen til spørsmålet om hvorvidt juryordningen er i samsvar med retten til en rettferdig rettergang etter EMK art. 6 (1). Det er derfor hovedsakelig denne bestemmelsen oppgavens problemstilling og drøftelse knytter seg til, men jeg vil kunne komme inn på retten til overprøving etter SP art. 14 (5) der det fremstår som nødvendig. Oppgavens hovedtema blir derfor den norske juryordningen og EMK art. 6 (1).

1.2 ”Common law” og ”civil law”

I strafferetten har systemet med at skyldsspørsmålet i straffesaker avgjøres av en jury bestående av lekmenn en lang tradisjon både i ”civil law” og ”common law ”-rettsystemer.

Begrepet ”common law” brukes vanligvis for å betegne den rettstradisjonen man forbinder med de angloamerikanske rettsystemer.³ Dette innebærer ikke bare rettsystemene i England og USA, men de fleste av landene som tilhører Det britiske samveldet.⁴ Utviklingen av common-law systemet må sees i en historisk sammenheng. I kontinental-Europa under middelalderen gjenoppdaget man romerretten, og den kom til å spille en stor rolle for den kontinentaleuropeiske retten. I Storbritannia hadde man ikke denne resepsjonen av romersk rett, Storbritannia forble preget av føydalsamfunnet og sedvaneretten tilknyttet dette systemet.⁵ Det engelske rettsystemet ble heller ikke særlig influert av den humanistiske filosofien som oppstod i resten av Europa på slutten av 1700-tallet. I England oppstod det

² *ibid.* (33)

³ Samuel (2006) s. 145

⁴ *I.c.*

⁵ *I.c.*

fra 1200-tallet spesielle domstoler som sammen utviklet det man kaller ”case law”⁶, et system av ”judicial precedent”.⁷ I et slikt system, blir lovgivning ikke regnet som den primære rettskilden, men kun som en kilde for kodifisering eller utdyping av den gjeldende retten, utviklet i domstolene. Dette systemet, ”English common law”, hvis hovedtrekk i dag er de samme, utviklet sin særegne form for prosess, som i stor grad skiller seg fra ”civil-law”-tradisjonen. Det som særlig karakteriserte denne prosessen var muntlig prosedyre og utstrakt bruk av jury: ”...it was an oral procedure because decisions in fact were made, not by judges learned in Roman law and trained in the university faculties, but by juries which consisted of ordinary people who were often illiterate”.⁸ Muntlighet er derfor et grunnleggende prinsipp i common-law systemet. Partenes advokater, eller forsvarer og aktor, forhandler muntlig i retten, og dommeren skal ha en passiv rolle.⁹ Det kan derfor faktisk bli regnet som en rettergangsfeil om dommeren avbryter for mye under den muntlige vitneeksaminasjonen. Som en følge av juryens rolle under prosessen er fokuset på faktum og strenge bevisregler også karakteristisk for denne prosessformen.¹⁰ Dette skyldes mistillit til juryens evne til å skille mellom gode og mindre gode bevis.¹¹

Begrepet ”civil law” kan brukes som en betegnelse på det rettsystemet som anvendes i de fleste vesteuropeiske land, Latin-Amerika, store deler av Afrika, Indonesia og Japan.¹² Dette rettsystemet baserer seg på den antikke romerske retten, som under middelalderen ble gjenoppdaget og studert ved de europeiske universiteter som oppstod på denne tiden. Romerretten beholdt sin innflytelse på kontinentet helt fram til 1700-tallet, da de store lovkodifikasjonene begynte. Man kodifiserte og samlet da i store lovsamlinger all gjeldende rett innenfor et område til et rettsystem, bestående både av romersk rett, lokal sedvanerett og handelsrett. En av de sentrale kodifikasjonene var ”Code civil des Français”

⁶ *ibid.* s. 147

⁷ Cruz (2007) s. 46

⁸ *ibid.* s. 149

⁹ *I.c.*

¹⁰ *I.c.*

¹¹ Robberstad (1999) s. 132

¹² Cruz (2007) s. 47

som ble utgitt i 1804. Denne lovsamlingen ble senere innført i en eller annen form i en rekke europeiske land, som Belgia, Italia, Spania og Nederland.¹³ Ved studiet av den romerske retten spilte tysk rettsvitenskap en stor rolle, særlig på 1800- tallet.¹⁴ Man betegner derfor ofte civil-law systemer for å tilhøre den romansk-germanske rettstradisjon.¹⁵ I ”civil-law” systemet er loven den primære og viktigste rettskilden, og den står over alle andre rettskilder.¹⁶

Det norske rettsystemet preges av både common-law og civil-law -tradisjonene. Loven spiller en sentral rolle og er den primære rettskilden, men de norske lovene er ikke like detaljert utformet som i civil-law rettsystemene. Rettspraksis fra domstolene spiller derfor en viktig rolle som tolkningsfaktor ved lovtolkning, og som en selvstendig rettskilde. Man har imidlertid ikke utviklet en like streng prejudikatslære som i common-law tradisjonen. Den norske prosessformen har derfor blitt karakterisert for å være en ”blandet” prosess, med elementer fra både common law og civil law.¹⁷ Når juryen ble innført i 1887 var det blant annet fordi man ønsket å forhindre en inkvisitorisk prosess.¹⁸ Hva som kjennetegner en slik ”inkvisitorisk prosess” varierer alt etter som hva man legger i dette begrepet, men et hovedtrekk ved en slik prosess er at dommeren har et selvstendig ansvar for sakens opplysning.¹⁹ Dette står i motsetning til den partstyrte prosessen i common-law tradisjonen, hvor partene kan bestemme sakens utfall og bestemme hvilke bevis som skal føres.²⁰ I civil-law systemer har man større tillit til at dommeren kan skille relevante fra irrelevante fakta, og dermed mindre strenge bevisregler enn i common-law systemer.²¹ Det kan hevdes at den norske straffeprosessen er en ”inkvisitorisk prosess med enkelte elementer hentet fra

¹³ *ibid.* s. 56-61

¹⁴ *ibid.* s. 45

¹⁵ *I.c.*

¹⁶ *ibid.* s. 48

¹⁷ Robberstad (1999) s. 117-118

¹⁸ *ibid.* s. 123

¹⁹ *ibid.* s. 128

²⁰ *ibid.* s. 129

²¹ *ibid.* s. 132

partsprosessen”.²² Hovedgrunnlaget for denne tolkningen er strprl. § 294, som fastslår dommernes ansvar for å ”våke over at saken blir fullstendig opplyst”.²³ At det kan tale mot den siktede å nekte å avgi forklaring, jfr. strprl. § 93, er også karakteristisk for den inkvisitoriske prosessen.²⁴ Det viktigste elementet fra den partstyrte prosessen i den norske straffeprosessen er at rettsforhandlingene skal være muntlige, jfr. strprl. §§ 278 og 327. Andre elementer hentet fra den partsstyrte prosessen er bruken av jury under rettergangen, og at påtalemyndigheten bestemmer hvilke straffbare forhold som kan pådømmes, jfr. strprl. § 38.

1.3 Den videre fremstilling

For å belyse hovedspørsmålet i oppgaven vil det være relevant å plassere juryordningen i en historisk sammenheng. Dette særlig for å forstå ordningens bakgrunn og dens sentrale plass i det norske rettsystemet. Det redegjøres derfor kort i pkt 2.2 og 2.3 om juryordningen i andre land og dens historiske utvikling i Norge. I pkt. 2.4 gis det en sammenfatning av de hovedargumenter som har vært ført for og imot jurysystemet. Det neste spørsmål blir så å vurdere de norske reglene om juryordningen i forholdet til kravet om en rettferdig rettergang etter EMK art. 6. Dette gjøres i kapittel 3, som jeg har valgt å kalle ”Gjeldende rett”. Jeg behandler først de norske straffeprosessrettslige reglene i hovedtrekk under pkt. 3.2, for å så behandle de gjeldende regler etter EMK art. 6 (1) i pkt. 3.3. Ved vurderingen av de norske reglene i forhold til EMK art. 6 (1) vil Rt. 2009 s. 750 være den viktigste kilden i denne drøftelsen. Juryordningen og EMK art. 6 (1) drøftes inngående i denne dommen. Dommen drøftes i pkt. 3.5. I kapittel 4 belyses nærmere noen sentrale problemstillinger knyttet til juryordningens fremtid i det norske rettsystemet. Oppgavens konklusjon samt noen bemerkninger om resultatet fastlegges i kapittel 5.

Når det gjelder ordet ”jury” bruker jeg også noen steder ”lagrette” uten at dette innebærer noen realitetsforskjell. Ordene ”rettsformann”, ”lagmann” og ”rettens leder” anvendes på

²² *ibid.* s. 146

²³ *ibid.* s. 138

²⁴ *ibid.* s. 142

samme måte om den fagdommeren som leder rettsforhandlingene i lagmannsretten. Det samme gjelder ordene ”EMD”, ”Domstolen” og ”Menneskerettighetsdomstolen” som alle brukes om Den europeiske menneskerettighetsdomstolen.

1.4 Metode og kildebruk

Det refereres i oppgaven til kilder i samsvar med alminnelige rettskildeprinsipper, det vil si med utgangspunkt i lovtekst, forarbeider, rettspraksis og juridisk litteratur. Med ”lovtekst” mener jeg også de internasjonale konvensjoner som er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven, det vil si EMK og SP. Med ”rettspraksis” mener jeg norsk rettspraksis så vel som praksis fra EMD. Det henvises både til norsk og utenlandsk litteratur. Litteraturen har også vært brukt som oppslagsverk og sekundærkilde for å finne andre kilder. Der hvor litteraturen har blitt brukt på denne måten har jeg kun referert til primærkilden i fotnotene. For å plassere problemstillingen i et større samfunnsperspektiv har jeg også anvendt avisartikler og en tidsskriftartikkel for å belyse et poeng utover det rent rettslige. Jeg har og henvist til nettsider hvor jeg har funnet relevant informasjon.

2 Historie og bakgrunn

2.1 Innledning

Juryen som institusjon har en lang tradisjon, både i Norge og i resten av verden. Juryordningens historiske utvikling i Norge behandles under pkt. 2.3, mens det i pkt.2.2 redegjøres for bruk av jury i andre land. Juryens plass i rettsystemet har vært omfattende debattert helt siden den ble innført, og i pkt.2.4 gis det en oversikt over hovedargumentene som er anført for og imot jurysystemet.

2.2 Juryordning i andre land

Juryen som institusjon har sitt utspring i det engelske rettssystemet, hvor det i løpet av 1600-tallet ble utformet et organ av tolv lekmenn som deltok under rettergangen.²⁵ Bruken av jury spredte seg derfra videre til USA, og etter den franske revolusjon i 1789 til en rekke land på det europeiske kontinentet.²⁶ Juryordningen ble på denne tiden sett på som en realisering av folkesuvereniteten.²⁷ I noen av landene ble den også grunnlovsfestet.²⁸

I engelsk straffeprosess er utgangspunktet at tiltalte etter ”common law” har krav på jurybehandling.²⁹ Det kan imidlertid ved lov gjøres unntak fra juryordningen, hvilket har blitt gjort ved en rekke mindre alvorlige straffbare forhold.³⁰ For en del andre straffbare handlinger kan den tiltalte dessuten gi avkall på retten til jurybehandling. Erkjenner tiltalte seg skyldig behandles ikke saken med jury.³¹

I USA har en tiltalt etter grunnloven krav på jurybehandling, men tiltalte kan også her gi avkall på å få sin sak behandlet for en jury.³² Det foretas heller ingen jurybehandling dersom den tiltalte erkjenner straffeskyld.³³ Systemet med ”plea bargaining”, fører også til at svært mange saker unntas fra jurybehandling.³⁴

²⁵ SKI s. 79

²⁶ *ibid.* s. 80

²⁷ Østern (2009) (basert på intervju med Dag Michalsen)

²⁸ *I.c.*

²⁹ Ot.prp.nr. 78 (1992-1993) s. 47

³⁰ NOU 1992: 28 s. 85

³¹ *I.c.*

³² NOU 1992: 28 s. 86

³³ Strindbeck (1999) s. 33

³⁴ *I.c.*

I Finland brukes ikke jury i straffeprosessen, og legmenn deltar kun i meddomsretter.³⁵ På Island deltar ikke legmenn i rettergangen i straffesaker, verken som legdommere eller som jury.³⁶

I Sverige er hovedregelen at retten i straffesaker settes med en fagdommer og tre meddommere i ”tingsrätten”, som er første instans.³⁷ I annen instans, ”hovrätt”, settes retten med tre fagdommere og to meddommere eller fire fagdommere og tre meddommere.³⁸ Unntak gjelder imidlertid for en bestemt sakstype, ”tryckfrihetsmål”, hvor skyldspørsmålet skal prøves av en jury av ni medlemmer.³⁹

I Danmark har bruken av jury i straffesaker nylig vært igjennom en omfattende reform. De nye reglene, som blant annet medfører at en jury ikke lenger selvstendig avgjør skyldspørsmålet i straffesaker, trådte i kraft 1. januar 2008.⁴⁰ Straffesakene skal nå i første instans som hovedregel behandles av en dommer og et varierende antall ”domsmænd” (meddommere).⁴¹ I straffesaker som gjelder straff av fengsel i mer enn fire år og visse spesielle sakstyper skal ”nævninger” (jurymedlemmer) medvirke, og da skal retten ellers bestå av tre dommere og seks ”nævninger”.⁴² I ”nævningesakene” kan tiltalte også velge at saken i stedet skal behandles med ”domsmænd”.⁴³ I annen instans settes retten med tre dommere og tre ”domsmænd”, eller ni ”nævninger” dersom saken har vært behandlet med jury i første instans og anken gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet.⁴⁴ Endringene i de danske regler gjaldt særlig i forhold til domsavsigelsen og begrunnelsen

³⁵ SKI s. 81

³⁶ I.c.

³⁷ Rättergångsbalk, Första avdelingen, 1 kap. 3 b §

³⁸ Rättergångsbalk, Första avdelingen, 2 kap. 4 §

³⁹ Tryckfrihetsförordningen, 12 kap. 2 §

⁴⁰ Smith (2007) s. 167

⁴¹ Retsplejelov §§ 12 og 686

⁴² Retsplejelov §§ 12 og 686

⁴³ Retsplejelov § 687

⁴⁴ Retsplejelov §§ 7 og 689

ved jurysakene. Tidligere var saksbehandlingen tilnærmet lik den vi har i Norge, ved at juryen traff avgjørelsen om skyldspørsmålet alene etter rettsformannens rettsbelæring, ved å kun svare ja eller nei på skyldspørsmålet.⁴⁵ Ved de nye reglene foretar jurymedlemmene og dommerne rådslagningen og avstemningen i felleskap under ledelse av rettens formann.⁴⁶ Når det gjelder begrunnelsen skal det nå ”fremgå af kendelsen om skyldsspørsgsmålet, hvor mange henholdsvis nævninger og dommere der har stemt for frifindelse og domfældelse. Kendelsen skal endvidere indeholde en begrundelse for resultatet og, hvis der ikke er enighet, for eventuelle mindretals synspunkter”.⁴⁷ Selv om visse straffesaker i dansk rett etter retsplejeloven fortsatt skal behandles under medvirkning av jury, har det blitt stilt spørsmålsteget ved om saksbehandlingen etter de nye regler nå har blitt så radikalt endret at det i praksis dreier seg om meddommere og en stor meddomsrett.⁴⁸

De fleste av de andre europeiske straffeprosesssystemer operer ikke med jury i den betydning at skyldspørsmålet avgjøres av et panel med legmenn alene.⁴⁹ Det brukes imidlertid jury i Belgia, Frankrike, Portugal og Østerrike.⁵⁰ I forbindelse med saksforberedelsen under Rt. 2009 s. 750 ble det utført en undersøkelse av Riksadvokaten om juryordningen i England, Wales, Skottland, Nord-Irland, Irland, Østerrike, Belgia, Frankrike og Spania. Den viste at det kun var i Spania juryen skulle gi en kort begrunnelse for bevisvurderingen, og at det i Frankrike var innført toinstansbehandling av straffesaker, med jury i begge instanser som ikke begrunner sitt standpunkt.⁵¹

⁴⁵ *Straffeprocessen* (2008) s. 749

⁴⁶ Retsplejelov § 891

⁴⁷ Retsplejelov § 891

⁴⁸ Smith (2007) s. 168

⁴⁹ NOU 1992: 28 s. 86

⁵⁰ I.c.

⁵¹ Rt. 2009 s. 750

2.3 Historisk utvikling

I Norge oppstod det en offentlig debatt rundt juryspørsmålet i 1840-årene som følge av den oppmerksomhet temaet hadde i de politiske miljøer i Europa på denne tiden.⁵² I 1853 nedsatte regjeringen etter en henstilling fra Stortinget en kommisjon for å utarbeide en ny straffeprosesslov.⁵³ Det ble etter dette nedsatt en rekke kommisjoner og fremmet lovforslag som alle la opp til jurydeltakelse i norsk straffeprosess. Tiden var imidlertid ennå ikke moden for reform, og i 1866 vedtok Stortinget ved utformingen av ny straffeprosesslov å beholde den eksisterende prosessretten.⁵⁴ Først i 1885 ble det nedsatt en komité for å vurdere juryspørsmålet. Komiteen utarbeidet et forslag basert på Jurykommisjonens innstilling fra 1856-59 og dette forslaget ble lagt til grunn i proposisjonen som ble forelagt Stortinget i 1887.⁵⁵ Forslaget ble vedtatt og den nye straffeprosessloven ble sanksjonert 1. juli 1887.⁵⁶ Det ble lagt stor vekt på juryen i den nye straffeprosessloven, og den ble også derfor gjerne betegnet som ”juryloven”.⁵⁷

I 1920-årene var det mye diskusjon rundt jurysystemet. Det ble blant annet hevdet at juryen som et utslag av klassejustis og av politiske grunner foretok frifinnelser i strid med loven.⁵⁸ I 1933 ble straffeprosessloven endret. Fagdommerne fikk adgang til å tilsidesette en frifinnende kjennelse av lagretten dersom de fant det utvilsomt at tiltalte var skyldig. Det ble også vedtatt begrensinger i utskyttingsretten.⁵⁹ Diskusjonen rundt juryordningen fortsatte etter 2. verdenskrig, og 1957 ble det oppnevnt en komité med mandat å forberede en revisjon av straffeprosessloven av 1887.⁶⁰ Straffeprosesslovkomiteen (SKI) avga sin innstilling i 1969. Flertallet foreslo at juryordningen skulle oppheves, og at det i stedet

⁵² NOU 2002: 11 s. 22

⁵³ *ibid.* s. 23

⁵⁴ *I.c.*

⁵⁵ *I.c.*

⁵⁶ *I.c.*

⁵⁷ Andenæs (2009) s. 112

⁵⁸ SKI s. 74

⁵⁹ *ibid.* s. 75

⁶⁰ *I.c.*, Ot.prp.nr. 35 (1978-1979) s. 6

skulle innføres en meddomsrettsordning i alle saker for lagmannsretten.⁶¹ Innstillingen ble deretter sendt ut på høring og flertallet av høringsinstansene var enig i at juryen burde erstattes av en stor meddomsrett i lagmannsretten.⁶² Justisdepartementet og Stortinget gikk imidlertid inn for å beholde juryordningen, men med den endring at lagretten nå skulle delta ved avgjørelsen av reaksjonsspørsmålet.⁶³ Det ble også vedtatt at rettformannens foredrag til lagretten skulle tas opp på lydbånd, men dette ble opphevet da straffeprosessloven av 1981 trådte i kraft ved lov 14. juni 1985 nr. 71.⁶⁴

I 1988 ble straffeprosessloven endret slik at saker etter strl. § 239, som gjelder uaktsomt drap, ikke lenger skulle høre under lagmannsretten i første instans, men under herreds – eller byretten når døden var voldt ved bruk av motorvogn.⁶⁵ I 1989 ble kompetansegrensen mellom herreds/byrett og lagmannsrett justert slik at strafferammen for behandling i lagmannsretten ble endret fra 5 til 6 års fengsel.⁶⁶ Det ble også vedtatt innføring av meddomsrett ved fornyet behandling i lagmannsretten og når saken blir behandlet på ny etter tilsidesettelse av lagrettens kjennelse.⁶⁷ I 1990 ble det oppnevnt et utvalg (To - instansutvalget) til å vurdere enkelte straffeprosessuelle endringer, blant annet i forhold til juryens plass i straffeprosessen og adgangen til to -instansbehandling av skyldspørsmålet.⁶⁸ Utvalget leverte sin innstilling september 1992. Flertallet i utvalget foreslo da å oppheve juryordningen og i stedet innføre meddomsrett også i jurysakene.⁶⁹ Justisdepartementet gikk imidlertid inn for å beholde juryordningen og tiltrådte to -instansutvalgets mindretall sitt forslag om jurybehandling for saker som kan medføre fengsel i mer enn seks år.⁷⁰ To -

⁶¹ Ot.prp.nr. 78 (1992-1993) s. 47

⁶² NOU 1992: 28 s. 88

⁶³ *ibid.* s. 89

⁶⁴ *Ibid.* s. 90

⁶⁵ *I.c.*

⁶⁶ *I.c.*

⁶⁷ NOU 1992: 28 s. 92-93

⁶⁸ *ibid.* s. 9

⁶⁹ *ibid.* s. 3

⁷⁰ Ot.prp.nr. 78 (1992-1993) s. 55

instansreformen ble gjennomført ved lov 11. juni 1993. Den medførte at alle straffesaker heretter skulle behandles for herreds- eller byretten i første instans og at lagmannsretten overtok som ankeinstans for Høyesterett. I 2001 ble det gjennomført endringer i straffeprosessloven om forening av saker som omhandler forhold som både skal behandles med lagrette og meddomsrett.⁷¹ Ved lov 14. desember 2001 ble betegnelsen tingrett innført for byrett og herredsrettene. I 2006 ble det sendt ut et høringsnotat av Justisdepartementet hvor bruk av jury i tillegg til strafferammen ble gjort avhengig av om det i tingretten var idømt en straff av en viss lengde (4 år), men forslaget er foreløpig ikke blitt fulgt opp av noen lovproposisjon.⁷² I 2007 ble det imidlertid innført visse endringer i forhold til valg av lagrettemedlemmer og meddommere.⁷³

2.4 Debatt

Jurysystemet ble innført i 1887 som ledd i en politisk kamp for folkestyre og mot embetsmannsveldet.⁷⁴ Siden den gang har juryordningen vært gjenstand for kritikk og temaet har vært omfattende debattert i Norge og i utlandet.⁷⁵ Det har vært enighet om at lekmenn skal delta i avgjørelsen av skyldspørsmålet og at de skal være i flertall i forhold til fagdommerne. Debatten har dreid seg om på hvilken måte legdommere skal delta i straffesaker.⁷⁶ Spørsmålet har vært om legdommere skal avgjøre skyldspørsmålet i en jury alene eller i en meddomsrett sammen med fagdommere.⁷⁷ Mange av argumentene både for og mot juryordningen er vanskelige å etterprøve fordi det finnes lite informasjon om hvordan beslutningsprosessen i juryen foregår. Det har vært antatt at strprl. § 369 avskjærer direkte observasjon av lagrettens rådslagning.⁷⁸ En måte å oppnå slik informasjon på er derfor undersøkelser i form av intervjuer av lagrettemedlemmer. Pensjonert lagdommer ved

⁷¹ Strprl. § 352

⁷² Andenæs (2009) s. 115

⁷³ Domstolloven 4de kapittel

⁷⁴ SKI s. 74

⁷⁵ Ot.prp.nr. 78 (1992-1993) s. 55, NOU 1992: 28 s. 98

⁷⁶ NOU 1992: 28 s. 98, Ot.prp.nr 78 (1992-1993) s. 49

⁷⁷ NOU 1992: 28 s. 98

⁷⁸ Nygard (2009)

Borgarting lagmannsrett, Lars – Jonas Nygard gjennomførte nylig en slik undersøkelse av 117 lagrettemedlemmer.⁷⁹ Ut i fra opplysningene som her fremkom konkluderte han med at rådslagningen i juryen skjer uten en klar forståelse av beviskravet under bevisbedømmelsen, og at flere av medlemmene gjorde seg opp en mening tidlig i saken, før de hadde fått forklart de strafferettslige beviskrav i rettsbelæringen.⁸⁰ Undersøkelsen viste også at meddommerne i meddomsretten i liten grad opplevde å bli dominert av fagdommerne.⁸¹

Fra å ha vært en hovedsakelig *rettspolitisk* debatt har debatten i den senere tid en viss grad blitt rettsliggjort, ved at det nå har blitt diskutert om det er rettslig adgang til å opprettholde den norske juryordningen i forhold til den EMK.⁸² EMKs stilling i norsk rett drøftes nærmere i pkt. 3.3.

2.4.1 Argumenter for meddomsrett

I forbindelse med innføringen av to-instansreformen ble argumentene for og imot juryordningen omfattende drøftet i forarbeidene til lovforslaget. Flertallet i To-instansutvalget, daværende politiinspektør Ellen Holager Andenæs, førstelagmann Agnes Nygaard Haug, Riksadvokat Georg Fr. Rieber-Mohn og høyesterettsdommer Gunnar Aasland, argumenterte for innføring av meddomsrett og sammenfattet disse argumentene i fem hovedpunkter.⁸³ Argumentene var at det under meddomsrettsystemet gis domsgrunner også for skyldspørsmålet, legdommere og fagdommere kan samarbeide, og prosessuelle ulemper ved jurysystemet unngås; særlig ved at man får en enhetlig behandlingsmåte ved anker til lagmannsretten og behandlingsmåten blir hurtigere og mindre kostbar.⁸⁴

Argumentet om at det i en meddomsrett gis domsgrunner henger nært sammen med hensynet til begrunnelse. At det for administrative og rettslige avgjørelser skal gis en

⁷⁹ *ibid.*

⁸⁰ *ibid.*

⁸¹ *ibid.*

⁸² Løvlie (2009)

⁸³ NOU 1992: 28 s. 99

⁸⁴ *I.c.*

begrunnelse har betydning av flere grunner. Det kan gi større sikkerhet for at avgjørelsen er grundig overveid og at alle argumenter har blitt prøvd.⁸⁵ I tillegg til dette har hensynet til begrunnelse en viktig side i forhold til mulighetene for kontroll og overprøving av domsavgjørelsen. Man vil lettere kunne avdekke om det foreligger feil og mangler ved rettsavgjørelsen dersom begrunnelse foreligger.⁸⁶ En annen side av saken er at det kan oppleves som mer tilfredsstillende både av den siktede og andre berørte i straffesaken at avgjørelsen begrunnes, fordi man da kanskje vil kunne forstå og lettere akseptere resultatet enn dersom man kun har et ja/nei -svar å forholde seg til.⁸⁷ Mot dette kan det anføres at det kan være en fordel at man ved bruk av jury unngår at dissenser ved avgjørelsen av skyldspørsmålet fremgår av dommen.⁸⁸ Da unngår siktede belastningen ved å bli frifunnet under dissens, i visshet om at flere av dommerne har stemt for domfellelse.⁸⁹ Kravet til begrunnelse kan også sees i sammenheng med offentlighetsprinsippet og hensynet til allmennheten. I følge forarbeidene er det ”lite opplysende for allmennheten når avgjørelsene treffes uten noen begrunnelse, og det svekker allmennhetens mulighet for innsikt i rettsreglene og rettshåndhevelsen, og for å kunne utøve kritikk”.⁹⁰ En annen sak er at når lagmannsretten etter to -instansreformen bare opptrer som ankeinstans over tingrettens dommer kan det virke inkonsekvent og utilfredsstillende at en begrunnet dom fra tingretten kan tilsesettes i lagmannsretten uten begrunnelse og med få muligheter for overprøving.⁹¹ I lovbehandlingen av to -instansreformen uttalte imidlertid Justisdepartementet at dette argumentet ikke kunne tillegges ”avgjørende vekt”.⁹²

⁸⁵ I.c.

⁸⁶ NOU 1992: 28 s. 99 - 100

⁸⁷ ibid. s. 99

⁸⁸ Ot.prp.nr. 78 (1992-1993) s. 54

⁸⁹ I.c.

⁹⁰ NOU 1992: 28 s. 99

⁹¹ ibid. s. 102

⁹² Ot.prp.nr 78 (1992-1993) s. 55

Kompetansedelingen mellom lagretten og retten kan være en prosessuell ulempe fordi behandlingen dermed gjør forhandlingene mer omstendelige og tidkrevende.⁹³ I kompliserte saker vil for eksempel spørsmålsskriftet til juryen bestå av en rekke hoved- og tilleggs spørsmål, som kan gjøre saken uoversiktlig for lagretten.⁹⁴ At fagdommere og leddommere sitter sammen i meddomsretten når skyldspørsmålet skal avgjøres kan bidra til et verdifullt samarbeid både for leddommere og fagdommere.⁹⁵ Fagdommeren får et innblikk i lekmenns syn på rett og galt og dermed mer forståelse av den ”alminnelige rettsbevissthet”, mens leddommene får verdifull veiledning og hjelp i forhold til kompliserte retts- og bevissspørsmål.⁹⁶ Man vil i motsetning til en lukket drøftelse av skyldspørsmålet slik den foregår under jurysystemet, få en åpen drøftelse mellom leddommere og fagdommere med gjensidig meningsutveksling.⁹⁷ Mot dette kan det anføres at det kan være en fare for at fagdommerne i en meddomsrett vil overkjøre leddommene i slike diskusjoner, særlig fordi fagdommere vil kunne bli oppfattet som en ytre autoritet.⁹⁸ Erfaringer fra tingrettene tyder imidlertid ikke på at leddommene i meddomsretten lar seg overkjøre av fagdommerne. Spørsmålet er om dette stiller seg annerledes når det i meddomsretten er mer enn én fagdommer.⁹⁹

2.4.2 Argumenter for jury

Som nevnt ovenfor argumenterte flertallet i To-instansutvalget for opphevelse av juryordningen. Mindretallet i utvalget, advokat Janne Kristiansen argumenterte derimot for å beholde juryordningen, og disse argumentene fikk sin tilslutning av Justisdepartementet og Stortinget ved lovendringen. Disse argumentene kan sammenfattes i fire hovedpunkter; juryordningen har en langvarig tradisjon i Norge, legmannselementets innflytelse svekkes i en meddomsrett, muligheten for å unngå uriktig fellelse er større med en juryordning, og

⁹³ Andenæs (2009) s. 112

⁹⁴ I.c.

⁹⁵ Andenæs (2009) s. 113

⁹⁶ I.c.

⁹⁷ NOU 1992: 28 s.102-103

⁹⁸ Andenæs (2009) s. 113, NOU 1992: 28 s. 111

⁹⁹ Andenæs (2009) s. 113

det skjer alltid en oppdeling av behandlingen av skyldspørsmålet og straffespørsmålet.¹⁰⁰ Det er særlig jurysystemets lange tradisjon i Norge som har blitt ansett som et avgjørende argument for å beholde juryordningen. Justisdepartementet la særlig vekt på at systemet har vart i over hundre år og er godt innarbeidet i folks rettsbevissthet, og at der derfor bør meget gode grunner til for å oppheve en slik ordning.¹⁰¹ Mindretallet i To-instansutvalget mente også at jurysystemet gir en større garanti for å unngå uriktige fellelser og dermed styrker den tiltaltes rettsikkerhet, fordi juryordningen innebærer en særdeles inngående og omhyggelig behandling av skyldspørsmålet.¹⁰² Synspunktet er da at siden juryen rådslår alene blir den ikke påvirket av dommerens tilbøyelighet til å se en skyldig i enhver tiltalt.¹⁰³ Mot dette kan det imidlertid anføres at det er vanskelig å finne konkrete beviser for at fagdommerne har en slik tilbøyelighet, og det er dessuten vanskelig si noe sikkert om hvilket system som gir best garanti mot uriktige domfellelser.¹⁰⁴ Det har for eksempel forekommet en del alvorlige justismord under jurysystemet, som for eksempel Fritz Moen-saken og Liland-saken.¹⁰⁵ At det alltid skjer en oppdeling av skyldspørsmålet og straffespørsmålet kan være en fordel fordi man da sikrer at spørsmålet om tiltaltes skyld utelukkende blir bedømt ut fra bevisene i den foreliggende sak, uten å trekke inn forhold som har betydning for straffeutmålingen, som for eksempel tiltaltes fortid.¹⁰⁶ Det kan også være et problem for forsvareren å prinsipielt prosedere for frifinnelse, og samtidig behandle straffeutmålingsspørsmålet i tilfelle tiltalte skulle bli dømt.¹⁰⁷ Det kan i midlertidig etter strprl. § 288 forhandles særskilt om skyldspørsmålet i meddomsretten i tingretten, noe som også ville kunne la seg gjøre i en meddomsrett i lagmannsretten.

¹⁰⁰ NOU 1992: 28 s. 110

¹⁰¹ Ot.prp.nr. 78 (1992-1993) s. 55

¹⁰² NOU 1992: 28 s. 113

¹⁰³ Andenæs (2009) s. 113

¹⁰⁴ I.c.

¹⁰⁵ Wikipedia (2009)

¹⁰⁶ NOU 1992: 28 s. 113

¹⁰⁷ I.c.

3 Gjeldende rett

3.1 Innledning

Gjennom menneskerettsloven §§ 2 og 3 har EMK og SP blitt en del av norsk rett, og konvensjonene skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning.

Det følger av både EMK art. 6 (1) og SP art. 14 nr.1 at straffedommer skal begrunnes.

Retten til overprøvelse av straffedommer, jfr. EMK TP 7 art. 2 og SP art. 14 nr.5,

forutsetter også at straffedommer begrunnes på en adekvat måte.¹⁰⁸ Begrunnelseskravet må

ses i sammenheng med reglene om overprøving, fordi mulighetene for overprøving

avhenger av begrunnelsen. På grunn av oppgavens rekkevidde behandler jeg ikke reglene

om overprøving i seg selv, det vil si de krav til overprøving som kan utledes etter EMK TP

7 art. 2 og SP art 14 (5). Derimot vil selve hensynet til overprøving være relevant for hva

som ligger i kravet til begrunnelse etter EMK art. 6 (1). Overprøvingshensynet vil derfor

bli behandlet i den forbindelse. De krav til rettferdig rettergang og begrunnelse som kan

utledes etter EMK art. 6 (1) behandles i punkt 3.3, mens jeg i pkt 3.4 vil komme inn på den generelle rettsstilstanden i forhold til EMK art. 6 (1) før Rt. 2009 s. 750 og Rt. 2009 s. 773.

Kapittelet avsluttes i punkt 3.5 med en gjennomgang av Rt. 2009 s. 750.

3.2 De norske reglene om juryordningen

Reglene om ankeforhandling med lagrette står i straffeprosessloven kapittel 24.

Hovedreglene for når lagmannsretten skal settes med lagrette i tillegg til tre fagdommere,

jfr. dstl. § 12, er oppstilt i strprl. § 352. Domstolene skal etter denne bestemmelsen settes

med jury når ” det er anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og anken

gjelder straff for forbrytelse som etter loven kan medføre fengsel i mer enn 6 år.” Det skal

da foretas en fullstendig ny behandling av saken, jfr. strprl. § 331. Det fremgår ikke direkte

av loven at skyldspørsmålet ligger under lagretten, da dette ansees som overflødig¹⁰⁹, men

det følger av strprl. § 33 at det over skyldspørsmålet ”blir stemt særskilt”.

Straffeprosessloven inneholder imidlertid ingen definisjon av hva som hører inn under

¹⁰⁸ Rt. 2009 s. 750 (33)

¹⁰⁹ Andenæs (2009) s. 495

skyldspørsmålet.¹¹⁰ Det er alminnelig antatt at uttrykket omfatter de alminnelige vilkår for straff; handlingen må rammes av den objektive gjerningsbeskrivelsen, det foreligger ikke straffrihetsgrunner, samt at gjerningsmannen har opptrådt med tilstrekkelig skyld og er strafferettslig tilregnelig.¹¹¹ Spørsmål om bortfall av straff på grunn av foreldelse eller forhøyd straff på grunn av gjentakelse, med unntak av spørsmål om tidspunktet for når den påtalte handling ble foretatt regnes ikke med til skyldspørsmålet men til straffespørsmålet, jfr. strprl. § 33. Til straffespørsmålet hører generelt reglene om straffeutmålingen, herunder straffbortfallsgrunner, straffnedsettelsesgrunner og straffopphørsgrunner.¹¹²

Når det gjelder kompetansebegrensingen i forhold til forbrytelsens strafferamme er det maksimumsstraffen etter vedkommende straffebud som er avgjørende, ikke hvilken straff som er idømt eller påstått i det konkrete tilfellet.¹¹³ ”Forhøyelse av maksimumsstraffen på grunn av gjentakelse, sammenstøt av forbrytelser eller anvendelsen av straffeloven § 60 a eller 232” medregnes ikke, jfr. strprl. § 352.3. Et straffebud kan fastsette høyere strafferamme dersom handlingen har hatt visse følger eller er begått under bestemte omstendigheter, se fr. eks. strl. § 229.¹¹⁴ Om lagmannsretten da skal settes med lagrette eller meddomsrett kommer her an på hva påtalemyndigheten anfører.¹¹⁵ Dreier det seg derimot om et straffebud som har en høyere strafferamme dersom det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter i sin alminnelighet, skal den forhøyede strafferammen legges til grunn, selv om det ikke er påstått av påtalemyndigheten.¹¹⁶ Har lagmannsretten først blitt satt som meddomsrett og retten eller påtalemyndighetene senere skjerper subsumsjonen, jfr. strprl. §§ 38.2 og 254, antas det at lagmannsretten i samsvar med dstl. § 34 og med bakgrunn i reelle hensyn kan fortsette sine forhandlinger uten å settes med jury.¹¹⁷

¹¹⁰ Thorheim (2008) s. 1324

¹¹¹ I.c.

¹¹² I.c.

¹¹³ Andenæs (2009) s. 492

¹¹⁴ I.c.

¹¹⁵ I.c.

¹¹⁶ Rt. 1997 s. 1839

¹¹⁷ Bjerke (2001) s. 1144

Etter strprl. § 352.2 er visse saker unntatt fra jurybehandling. Dette gjelder blant annet de såkalte ”spionsakene” etter strl. kap. 8 og 9 og saker som behandles på ny når retten har tilsidesatt lagrettens kjennelse etter strprl. §§ 376 a eller 376 c.¹¹⁸

3.2.1 Saksbehandlingen

Hovedforhandlingen starter med etablering av lagretten.¹¹⁹ Den skal som hovedregel bestå av 10 medlemmer som velges ut ved loddtrekning fra to alminnelige utvalg, ett for menn og ett for kvinner, jfr. strprl. § 355 og dstl. §§ 70 og 85. Etter at mulige inhabile medlemmer har fratrudd kan den tiltalte og påtalemyndigheten så skyte ut medlemmer inntil lagretten har det fastsatte antall medlemmer. Ellers trekkes det lodd om hvem som skal tre ut, jfr. strprl. §§ 355.3 og 356.

Etter etableringen av lagretten blir det først forhandlet om skyldspørsmålet, og deretter reaksjonsspørsmålet dersom forhandlingene under skyldspørsmålet ikke leder til frifinnelse.¹²⁰ Under selve forhandlingen av skyldspørsmålet treffes alle avgjørelser av fagdommerne, som for eksempel prosessuelle avgjørelser som avskjæring av bevis og lignende.¹²¹ Retten kan også på egen hånd avsi frifinnelsesdom dersom den finner at forholdet beskrevet i tiltalebeslutningen ”ikke er straffbart, eller fordi straffansvaret har falt bort”, jfr. strprl. § 362 jfr. § 286. Unntak gjelder ved foreldelse og der det er omtvistet når den straffbare handlingen er begått, jfr. strprl. § 362.1.

Når bevisførselen om skyldspørsmålet er slutt utarbeider rettens formann, etter å ha hørt eventuelle uttalelser fra forsvareren, spørsmålene til lagretten med bakgrunn i et spørsmålsutkast fremlagt av aktor, jfr. strprl. § 363. Spørsmålene må ”stilles slik at lagretten kan svare ja eller nei”, og de utformes i form av hovedspørsmål og tilleggsspørsmål, jfr. strprl. §§365, 366 og 367. Gjennom utformingen av

¹¹⁸ I.c.

¹¹⁹ NOU 1992: 28 s.81

¹²⁰ NOU 1992: 28 s. 82

¹²¹ I.c.

spørsmålsstillingen til lagretten kan retten øve en viss innflytelse på hva lagretten tar standpunkt til.¹²² Utformingen av spørsmålsskriftet kan skje på mange ulike måter, og dette kan ha betydning for den videre domstolsprøvelsen og forholdet til EMK art. 6 (1). Dette kommer jeg nærmere tilbake til under pkt. 3.3 og 3.4. Dersom spørsmålsutformingen fører til usikkerhet med hensyn til om lagretten har forstått hva som kreves for domfellelse i saken, kan dommen bli opphevet, se for eksempel Rt. 2001 s. 622.

Etter at spørsmålene til lagretten er fastsatt, gjennomgår rettens formann bevisene i saken i et kort foredrag, og forklarer spørsmålene og de rettssetninger som skal legges til grunn, jfr. strprl. § 368.2. Dette foredraget, som ofte betegnes som rettsformannens rettsbelæring, består dels i en oppsummering av bevisene i saken, dels i en redegjørelse for de rettssetninger som skal legges til grunn.¹²³ Redegjørelsen for bevisene har bare en rent veiledende betydning for lagretten. Det er alminnelig antatt at rettens formann bør være forsiktig med å gi uttrykk for et bestemt standpunkt til utfallet av bevisførselen.¹²⁴ Reglene om rettsbelæringen og dens plass i det norske jurysystemet er av sentral betydning i forhold til kravet om begrunnelse etter EMK art. 6 og vil derfor bli behandlet nærmere under pkt.3.5. Partene kan forlange at særskilte deler av rettsbelæringen protokolleres, jfr. strprl. § 368.4. Rettsformannen kan også av eget tiltak protokollere deler av rettsbelæringen.¹²⁵ Protokollasjonen vil kunne ha betydning for anke til Høyesterett over lagmannsrettens lovanvendelse vedrørende skyldspørsmålet, jfr. strprl. § 306.3. Etter denne bestemmelsen kan det til skade for siktede ”ikke ankes over lovanvendelsen vedkommende skyldspørsmålet, med mindre anken grunnes på at den protokollerte redegjørelsen fra rettens formann om rettssetningene har vært uriktig”. Bestemmelsen har blitt tolket slik at begrensningen ikke gjelder ved anke til gunst for siktede.¹²⁶ Ved slike anker vil det derfor kunne gi grunnlag for opphevelse dersom ”det på annen måte kan føres bevis for at det er

¹²² Andenæs (2009) s. 496

¹²³ NOU 1992: 28 s. 82

¹²⁴ I.c.

¹²⁵ NOU 1992: 28 s. 82

¹²⁶ Rt. 1999 s. 379

sannsynlig at lagretten har lagt til grunn en uriktig lovforståelse ved avgjørelsen av skyldspørsmålet”.¹²⁷ I praksis vil jurysystemet innebære at det vanligvis ikke vil la seg gjøre å kontrollere lovanvendelsen på andre måter enn ved den protokollerte rettsbelæringen. Unntakstilfeller kan imidlertid forekomme. For eksempel vil lagmannsrettens bemerkninger om straffeutmålingen kunne tilsi at det er lagt til grunn en uriktig lovanvendelse ved avgjørelsen av skyldspørsmålet¹²⁸. Dette ble eksempelvis ansett for å være tilfellet i Rt. 2009 s. 750, som jeg vil drøfte nærmere i pkt 3.5.

Etter rettsformannens foredrag trekker lagretten seg tilbake i enerom for rådslagning, jfr. strprl. § 369. Dersom lagretten finner at den trenger ytterligere avklaring av spørsmålene, eller rettssetninger som skal legges til grunn, vender den tilbake til rettssalen for nødvendig veiledning av rettens leder, jfr. strprl. § 370. Lagretten kan også tilkalle rettens leder til lagretterommet for å få veiledning”, jfr. strprl. § 370.2.2. Det er da en forutsetning at det bare dreier seg om spørsmål av en beskjedne rekkevidde.¹²⁹ Ved spørsmål av vesentlig betydning må lagretten vende tilbake til rettssalen slik at spørsmålene blir avklart i åpen rett med partene til stede.¹³⁰ Dersom det råder tvil ikke bare kan, men skal lagretten vende tilbake til rettssalen for supplerende rettsbelæring. Det vil være en rettergangsfeil dersom dette ikke blir gjort.¹³¹ Etter rådslagningen stemmer lagretten over de enkelte spørsmål i den orden de er stilt, jfr. strprl. § 371. Til et svar som er til ugunst for tiltalte, kreves minst sju stemmer. Det skal opplyses at det er gitt med flere enn seks stemmer, jfr. strprl. § 372. Ellers må stemmetallet ”ikke i noe tilfelle opplyses nærmere”, jfr. strprl. § 372.2. Den hemmelige stemmegivningen med jurymedlemmenes anonymitet betraktes som et grunnprinsipp ved juryordningen.¹³² Forutsatt at partene gis anledning til å uttale seg, kan retten også forandre spørsmålene eller stille nye helt fram til dom er avsagt, jfr. strprl. §

¹²⁷ *ibid.*

¹²⁸ *ibid.*

¹²⁹ NOU 1992:28 s. 83

¹³⁰ Andenæs (2009) s. 512

¹³¹ Rt.1960 s. 136

¹³² Andenæs (2009) s. 513

375. Har for eksempel lagretten svart nei på spørsmål om forsettlig drap, kan det bli stilt spørsmål om uaktsomt drap eller om legemsbeskadigelse med døden til følge.¹³³

Når lagretten kjennelse går ut på at den tiltalte ikke er skyldig, avsier retten frifinnelsesdom, jfr. strprl. § 376. Retten har imidlertid adgang til å tilsidesette lagrettens kjennelse; dersom den ”finner det utvilsomt” at tiltalte er skyldig kan retten enstemmig beslutte at saken skal behandles på ny for andre dommere, jfr. strprl. § 376a.

Lagmannsretten settes ved den nye behandlingen som meddomsrett, jfr. strprl. § 376a.1.2. Hvis lagrettens kjennelse går ut på at tiltalte er skyldig, men retten finner at det ikke er ført tilstrekkelig bevis for hans skyld, kan retten også tilsidesette lagrettens kjennelse, da med vanlig stemmeflertall, jfr. strprl. § 376c. Ved ny behandling etter denne bestemmelsen kan den tiltalte ikke idømmes strengere straff enn det han ville fått dersom lagrettens kjennelse hadde blitt lagt til grunn, jfr. strprl. § 376d. Adgangen til å tilsidesette lagrettens kjennelse blir gjerne betegnet som den ”dobbelte garanti” for tiltalte, fordi han dermed ikke kan felles med mindre det er enighet mellom juryen og fagdommerne.¹³⁴ Det er imidlertid den vanlige oppfatning i Norge ”at det er lagretten som har det prinsipale ansvar for bevisbedømmelsen, og at ikke enhver tvil som ville avholdt en dommer fra selv å votere for fellelse, er grunnlag for å sette kjennelsen til side”.¹³⁵ Retten er dermed ikke forpliktet til å tilsidesette lagrettens kjennelse i alle tilfelle hvor den selv ville ha kommet til et annet resultat. Prosessøkonomiske hensyn kan for eksempel tilsi at kjennelsen ikke tilsidesettes. Dette gjelder særlig for de frifinnende kjennelser.¹³⁶ Tilsidesettelser av lagrettens kjennelse forekommer i praksis relativt sjeldent.¹³⁷ En tilsidesettelse som for noen år siden fikk stor oppmerksomhet i media var tilsidesettelsen av lagrettens frifinnende kjennelse for en av de tiltalte i den såkalte NOKAS-saken.¹³⁸ I forbindelse med anken over rettens tilsidesettelse fant Høyesterett at en slik ubegrunnet beslutning om tilsidesettelse ikke kan ansees for å

¹³³ NOU 1992:28 s. 83

¹³⁴ Andenæs (2009) s. 515

¹³⁵ I.c.

¹³⁶ NOU 1992: 28 s. 83

¹³⁷ I.c.

¹³⁸ LG-2006-64391-1

være i strid med EMK art.6 (1). Dette fordi avgjørelsen etter strprl. § 376a innebærer en fortsatt behandling i lagmannsretten og avgjørelsen medfører dermed ikke at skyldspørsmålet blir rettskraftig avgjort.¹³⁹ Det ble også uttalt at retten ved en frifinnende kjennelse må

”ut fra sin egen bedømmelse av bevisene i saken ta stilling til om tiltalte utvilsomt er skyldig, og eventuelt deretter ta standpunkt til om dette må lede til at saken skal undergis ytterligere behandling...Så langt utvalget kjenner til, har bestemmelsen vært anvendt slik i alle år, og det er ikke holdepunkter for å legge til grunn annet enn at lagmannsretten har gått frem på denne måten også i den foreliggende sak”¹⁴⁰.

I den senere behandlingen i meddomsretten ble den tiltalte funnet skyldig i grovt ran med døden til følge.¹⁴¹

Når tiltalte er funnet skyldig, og retten har akseptert lagrettens kjennelse, fortsetter hovedforhandlingen med behandling av reaksjonsspørsmålet, jfr. strprl. 376b.¹⁴² Retten tiltres da av tre lagrettemedlemmer som sammen med juryens ordfører deltar ved reaksjonsfastsettelsen, jfr. strprl. § 376e.

Etter saksbehandlingen er avsluttet og reaksjonsspørsmålet behandlet, avsies dommen. De generelle reglene for hvordan dommer i straffesaker skal utformes finnes i strprl. § 40. Hovedregelen er at når dommer er avsagt av meddomsrett skal domsgrunnene vedrørende skyldspørsmålet ”bestemt og uttømmende angi det saksforhold retten har funnet bevist som grunnlag for dommen”. Videre skal det vises til det straffebud det dømmes etter, samt angis hovedpunktene i rettens bevisvurdering, jfr. strprl. § 40.2 og 5. ledd. Det oppstilles imidlertid en del begrensninger i forhold til domsgrunnene i juriesakene. I disse sakene skal,

¹³⁹ Rt. 2007 s. 230

¹⁴⁰ *ibid.*

¹⁴¹ LG-2006-64391-2

¹⁴² NOU 1992: 28 s. 83

når lagrettens kjennelse legges til grunn for dommen, ”domsgrunnene for skyldspørsmålets vedkommende bare bestå i en henvisning til kjennelsen”, jfr. strprl. § 345.1, jfr. § 352 jfr. § 40. Når det gjelder reaksjonsavgjørelsen skal det imidlertid gis domsgrunner¹⁴³, men ”det må ikke i noe tilfelle opplyses i domsgrunnene hvordan et lagrettemedlem har stemt i skyldspørsmålet”, jfr. strprl. § 376e.2. Spørsmålet er om disse reglene, at det for skyldspørsmålet i juriesakene kun henvises til lagrettens ja eller nei- svar, er i samsvar med EMK art. 6 (1) og kravet til begrunnelse ved domsavsigelser. Det er dette som er hovedspørsmålet i oppgaven og behandles derfor nærmere under punkt 3.4 og 3.5. Det kan også spørres om det er rettferdig og rimelig at man har et slikt vesentlig skille for utformingen av dommer i straffesaker, slik at de mindre alvorlige sakene som behandles i meddomsrett utførlig begrunnes, mens de mest alvorlige sakene, som behandles med jury, ikke begrunnes i samme utstrekning.

3.3 EMK art. 6

Gjennom menneskerettsloven §§ 2 og 3 har EMK blitt en del av norsk rett, og konvensjonen skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning. De internasjonale menneskerettighetene har også før menneskerettsloven spilt en viktig rolle i norsk straffeprosess. Helt fra 1962 har straffeprosessloven hatt en bestemmelse om at de norske reglene ”gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten”, jfr. strprl. § 4.¹⁴⁴ Vedtakelsen av menneskerettsloven har imidlertid gitt domstolene et ”klarere mandat fra lovgiver til å anvende disse konvensjonsbaserte menneskerettighetene foran norsk rett...”.¹⁴⁵ Rt. 2005 s. 833 er et eksempel på dette, hvor Høyesterett kom til at EMK art. 6 nr. 2 var til hinder for å anvende strl. § 195.3 etter sin ordlyd, selv om det bak lovbestemmelsen ble antatt å foreligge ”en klar lovgivervilje”. Dommen oppsummerte også de tolkningsprinsipper utviklet gjennom rettspraksis, spesielt i Rt. 2000 s. 996, Rt. 2002 s. 557 og Rt. 2003 s. 359, som de norske domstoler må legge til grunn ved anvendelsen av forrangsbestemmelsen i mrl. § 3:

¹⁴³ I.c.

¹⁴⁴ Aal (2007) s. 82

¹⁴⁵ ibid. s. 83

*”...Ved anvendelse av reglene i EMK skal norske domstoler foreta en selvstendig tolkning av konvensjonen. Herunder skal de benytte samme metode som EMD. Norske domstoler må således forholde seg til konvensjonsteksten, alminnelige formålsbetraktninger og EMDs avgjørelser. Det er likevel i første rekke EMD som skal utvikle konvensjonen. Og dersom det er tvil om forståelsen, må norske domstoler ved avveiningen av ulike interesser eller verdier kunne trekke inn verdiprioriteringer som ligger til grunn for norsk lovgivning og rettsoppfatning”.*¹⁴⁶

Ved en drøftelse av de norske reglene om juryordningen i forhold til EMK må en derfor først kartlegge hvilket innhold de aktuelle menneskerettslige prinsippene har fått med utgangspunkt i de ovenfor nevnte tolkningsprinsipper, og så vurdere dette innholdet opp mot de norske reglene.

Etter EMK art. 6 har enhver rett til en ”rettferdig og offentlig rettergang”. En rettferdig rettergang regnes som et grunnleggende prinsipp i rettstaten og ansees for å være en del av Europas felles rettstradisjon.¹⁴⁷ Retten til en rettferdig rettergang (”a fair trial”) etter EMK art. 6 regnes derfor som en av de grunnleggende rettigheter innenfor det europeiske menneskerettighetssystemet, og bestemmelsen søker å forlike ”common law”-prinsipper og ”civil law”- tradisjoner på prosessens område.¹⁴⁸ Art. 6 er den bestemmelsen i EMK som har vært mest påberopt ved klager til EMD. Det finnes derfor en rikholdig konvensjonspraksis vedrørende tolkningen og anvendelsen av begrepet ”rettferdig rettergang”.¹⁴⁹ Det har blitt lagt til grunn som retningslinje for tolkningen at retten til en rettferdig rettergang er så grunnleggende i et demokrati, at en restriktiv tolkning av art.6 ikke vil være i samsvar med bestemmelsens formål.¹⁵⁰ Domstolen har med tiden utviklet

¹⁴⁶ Rt. 2005 s. 833 (45)

¹⁴⁷ Jacobs (2006) s. 158

¹⁴⁸ Jebens (2004) s. 302, Møse (2002) s. 297-298

¹⁴⁹ Jacobs (2006) s. 158, Møse (2002) s. 298 og 339

¹⁵⁰ Delcourt v. Belgium (25)

bestemmelsen ved sin dynamiske tolkningsstil, og på denne måten skapt ny rett og fastslått hvilke grunnprinsipper den nasjonale prosesslovgivningen skal bygge på.¹⁵¹

EMK art. 6 er bygget opp slik at dens første avsnitt, art. 6 (1) oppstiller den generelle rettigheten om rettferdig rettergang i både sivil saker og straffesaker, mens art. 6 (2) og (3) oppstiller visse minstegarantier ("minimum rights") for siktede i straffesaker som utfyller og presiserer utgangspunktet i art. 6 (1).¹⁵² EMK art. 6 har gjennom EMDs praksis blitt utviklet slik at bestemmelsen rommer en rekke prinsipper som presiserer begrepet "rettferdig rettergang".¹⁵³ Dette innebærer blant annet prinsippene om likestilling mellom partene, kontradiksjon, tilstedeværelse, forbud mot selvinkriminering og krav til begrunnelse og overprøving.¹⁵⁴ Spørsmålet om den norske juryordningen tilfredsstillende kravene til EMK art.6 (1) er et spørsmål om ordningen er i samsvar med prinsippene om begrunnelse og overprøving etter art. 6 (1).

3.3.1 Begrunnelse

Den første prinsipielle avgjørelsen om krav til begrunnelse etter EMK art. 6 (1) var *Van de Hurk v. The Netherlands* (1994). Domstolen uttalte at art. 6

"...obliges courts to give reasons for their decisions, but cannot be understood as requiring a detailed answer to every argument. Nor is the European Court called upon to examine whether arguments are adequately met".¹⁵⁵

EMD understreket dermed at en domstol ved domsavsigelsen må begrunne sin avgjørelse, men at det ikke er opp til EMD å avgjøre om alle argumenter i saken har blitt tilstrekkelig drøftet. Dette synspunktet henger nok sammen med at Domstolen forsøker å unngå å være

¹⁵¹ Møse (2002) s. 298, Høstmælingen (2003) s. 189

¹⁵² Jacobs (2006) s. 158, Høstmælingen (2003) s. 189

¹⁵³ Møse (2002) s. 339

¹⁵⁴ Ibid. 318-354

¹⁵⁵ Van de Hurk v. The Netherlands (61)

en ren ”fjerdeinstans” som prøver alle saker fullt ut.¹⁵⁶ I Hurk- saken fant Domstolen på generelt grunnlag at det forelå tilstrekkelig begrunnelse ved den innklagede domsavsigelsen.

Kravet til begrunnelse ble presisert videre i to dommer avsagt samtidig, *Ruiz Torija v. Spania* og *Hiro Balani v. Spania* (1994). I Ruiz Torija-saken uttalte Domstolen at kravet til begrunnelse vil variere etter sakens art, klagerens ulike anførsler og forskjeller blant medlemsstatene:

” The extent to which this duty to give reasons applies may vary according to the nature of the decision. It is moreover necessary to take into account, inter alia, the diversity of the submissions that a litigant may bring before the courts and the differences existing in the Contracting States with regard to statutory provisions, customary rules, legal opinion and the presentation and drafting of judgments. That is why the question whether a court has failed to fulfil the obligation to state reasons, deriving from Article 6 (art. 6) of the Convention, can only be determined in the light of the circumstances of the case”.¹⁵⁷

Siden en anførsel fra klageren ikke hadde blitt behandlet verken i 1. eller 2. instans i det spanske rettsystemet, og denne anførselen dreide seg om et helt annet rettsområde enn resten av saken, kom Domstolen til at begrunnelseskravet etter art. 6 (1) ikke var oppfylt. Man kunne ikke vite på hvilket grunnlag domstolen baserte avgjørelsen på. I Hiro-Balani – saken gjentok Domstolen de samme presiseringer om innholdet i begrunnelseskravet som i *Ruiz Torija v. Spain*, og kom til at det forelå et brudd på art. 6 (1). Av disse sakene kan man forstå kravet til begrunnelse slik at det må avgjøres ut ifra de konkrete omstendigheter i hver sak. Hvilke muligheter man har til å angripe avgjørelsen vil her være et relevant moment i denne helhetsvurderingen.¹⁵⁸ Noe av bakgrunnen for kravet til begrunnelse for dommer er at et fravær av dette ville kunne umuliggjøre videre

¹⁵⁶ Høstmølingen (2003) s. 189

¹⁵⁷ *Ruiz Torija v. Spain* (29)

¹⁵⁸ *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights* (2006) s. 595

overprøving.¹⁵⁹ Begrunnelseskravet og retten til overprøving henger derfor nært sammen. Dette er et sentralt poeng i forhold til det norske systemet. Jurysakene behandles nå i 2- instans med begrensning av domsgrunnene, hvilket begrenser Høyesteretts muligheter for overprøving. Kravet til begrunnelse kan også forankres i hensynet til en effektiv prøvelse av EMKs regler i Domstolen.¹⁶⁰ Dersom det ikke stilles krav til begrunnelse ved domsavsigelser vil det også vanskeliggjøre EMDs kontroll med de andre konvensjonsforpliktelsene.¹⁶¹

I *Suominen v. Finland* (2003) uttalte Domstolen at selv om de nasjonale domstolene har en viss skjønnsmargin når den tillater hvilke påstander og bevis som behandles, må de rettferdiggjøre slike avgjørelser med en begrunnelse:

*”The Court notes that, even though a domestic court has a certain margin of appreciation when choosing arguments in a particular case and admitting evidence in support of the parties’ submissions, an authority is obliged to justify its activities by giving reasons for its decisions. The Court notes that it is not its task to examine whether the court’s refusal to admit the evidence submitted by the applicant was well-founded; it falls to the national courts to determine questions of that nature”.*¹⁶²

Domstolen understreket også betydningen en begrunnelse har for at partene skal oppleve at de har blitt hørt i saken, samt betydningen begrunnelsen har for anke og overprøving:” The Court emphasises that a further function of a reasoned decision is to demonstrate to the parties that they have been heard. Moreover, a reasoned decision affords a party the possibility to appeal against it, as well as the possibility of having the decision reviewed by an appellate body”.¹⁶³ Domstolen uttalte i tillegg til dette at begrunnelse er viktig i forhold

¹⁵⁹ Aal (1995)

¹⁶⁰ *ibid.* s. 228

¹⁶¹ *I.c.*

¹⁶² *Suominen v. Finland* (36)

¹⁶³ *ibid.* (37)

til granskning og offentlighet av rettsystemet: "It is only by giving a reasoned decision that there can be public scrutiny of the administration of justice...".¹⁶⁴ Begrunnelsen er dermed viktig for offentligheten, særlig med tanke på "...å opplyse individene om de normene samfunnet styres av".¹⁶⁵

3.3.1.1 Taxquet v. Belgia

Den nyeste avsagte dom fra EMD når det gjelder kravet til begrunnelse etter art. 6 (1) er *Taxquet v. Belgia* (2009).¹⁶⁶ Saken er særlig relevant for en drøftelse av den norske juryordningen, fordi Domstolen behandler spørsmålet om hvorvidt en dom avsagt med jury manglet begrunnelse og dermed var i strid med art. 6 (1). Saken omhandlet også en klage om brudd på art. 6 (3) d) i forhold til manglende muligheter for avhør av et anonymt vitne. De sentrale poenger og uttalelser i dommen knytter seg til drøftelsen rundt artikkel art. 6 (1) og begrunnelseskravet, men forholdet med det anonyme vitnet kan nok ha hatt betydning i forhold til domsresultatet.¹⁶⁷ Klageren i saken var sammen med sju andre tiltalt for drap på en statsråd. Han ble i første instans, "assize-domstolen", som består av en leder, to fagdommere og jury, sammen med de andre tiltalte dømt til syv års fengsel. Juryen hadde blitt forelagt til sammen 31 spørsmål hvor fire av dem angikk klageren. Klageren anket avgjørelsen til ankeinstansen, "kassasjonsdomstolen", hvor anken ble forkastet.

I forhold til begrunnelseskravet etter art. 6 (1) gjentar Domstolen de retningslinjer og prinsipper som har blitt utviklet gjennom EMDs rettspraksis. Domstolen understreker at plikten til å angi begrunnelse

¹⁶⁴ I.c.

¹⁶⁵ Høstmælingen (2003) s. 195

¹⁶⁶ *Taxquet v. Belgia*: utdrag og drøftelse av avgjørelsen baserer seg på en uoffisiell norsk oversettelse utarbeidet i forbindelse med behandlingen av Rt. 2009 s. 750 og Rt. 2009 s. 773.

¹⁶⁷ Strandbakken (2009)

*”kan variere etter typen avgjørelse, og skal analyseres i lyset av omstendighetene rundt hver sak... Kravet om begrunnelse må også tilpasses særegenhetene ved sakene, bl.a. for assize-domstolen, hvor jurymedlemmene ikke skal begrunne sin faste overbevisning”.*¹⁶⁸

Dette er et sentralt poeng, fordi jurymedlemmene på samme måte i Norge kun skal svare ja eller nei på skyldspørsmålet, og stemmegivningen skal være hemmelig, jfr. strprl. §§ 365 og 372.2. Uttalelsen tyder på at Domstolen ikke nødvendigvis anser det at det finnes en jury som bare svarer ja eller nei som en faktor som i seg selv er i strid med EMK art. 6 (1), men at begrunnelseskravet må tilpasses de spesielle saksbehandlingsregler som gjelder for jurysaker. Ved denne helhetsvurderingen vil utformingen av spørsmålene til juryen stå sentralt:

*”Domstolen minner om at i... Zarouali mot Belgia og Papon mot Frankrike, har Kommisjonen og Domstolen vurdert at ’selv om juryen bare kunne svare med ”ja” eller ”nei” på hvert av spørsmålene stilt av rettens leder, dannet disse spørsmålene et grunnlag for avgjørelsen’, at ’spørsmålenes presisjon veide opp for at juryen ikke begrunnet sine svar’, og at ’denne vurderingen er forsterket i og med at assize-domstolen skal fremlegge en begrunnelse dersom de ikke viderebringer et spørsmål fra anklageren eller forsvaret til juryen’ ”.*¹⁶⁹

Detaljerte og godt formulerte spørsmål til juryen kan etter dette dermed veie opp for en manglende begrunnelse. Domstolen uttaler imidlertid videre at rettpraksis siden Zarouali-saken har blitt endret og at Domstolen i sin rettspraksis fortsetter

*”å hevde at en rettsavgjørelses begrunnelse er intimt knyttet til omsorgen for en rettferdig rettergang, ettersom den gjør det mulig å opprettholde forsvarets rettigheter. Begrunnelsen er en uunnværlig del av rettspleiens kvalitet, og utgjør et vern mot det vilkårlige”.*¹⁷⁰

¹⁶⁸ Taxquet v. Belgia (40) og (41)

¹⁶⁹ Taxquet v. Belgia (42)

¹⁷⁰ ibid. (43)

I forhold til de konkrete omstendigheter i saken påpekte Domstolen at det ble stilt 32 spørsmål til juryen og ”at samme spørsmål ble stilt til juryen for de åtte tiltalte uten at disse [om objektivt skjerpene omstendigheter] spørsmålene ble tilpasset den enkelte”.¹⁷¹ Domstolen uttaler at dette har betydning i forhold til art. 6 (1). Dette blant annet fordi det i en annen sak, *Goktepe v. Belgia*, ble antatt å foreligge brudd på bestemmelsen

”fordi assize-domstolen hadde nektet å stille individualiserte spørsmål om de skjerpene omstendighetene slik at juryen ble fratatt muligheten til å avgjøre straffeansvaret til klageren individuelt”.¹⁷²

Forholdene i *Taqxquet*-saken skiller seg på dette punkt fra de norske reglene, hvor spørsmålene til lagretten etter strprl. § 364 må utformes slik at ”et spørsmål må bare gjelde én tiltalt”. Men det fremgår ikke av straffeprosessloven at spørsmålene må tilpasses den enkelte. Det kan derfor hevdes at spørsmålsstillingen ikke skiller seg i stor grad fra belgisk rett.¹⁷³ Høyesterett anser imidlertid ikke dette for å være tilfellet. I Rt. 2009 s. 750 uttales følgende i premiss (64) om spørsmålene til lagretten:

”Spørsmålene skal ikke bare inneholde en beskrivelse av den straffbare handlingens kjennemerker, men også en kort beskrivelse av hvordan handlingen ble begått, med opplysning om blant annet tid og sted, se [strprl.] § 366. Spørsmålene som ble stilt lagretten om As [den tiltalte i saken] skyld... illustrerer dette. Som det fremgår, skiller de seg fra spørsmålene om Taxquets straffeskyld ved den konkrete angivelsen av hva A skulle ha foretatt seg.”

Jeg kommer mer tilbake til denne problemstillingen i pkt. 3.5 om Rt. 2009 s. 750. Når det gjaldt formuleringen av spørsmålene i *Taxquet*-saken kom Domstolen til at de var

¹⁷¹ *ibid.* (47)

¹⁷² *I.c.*

¹⁷³ Strandbakken (2009) s. 106

”formulert uklart og på generelt grunnlag” og at dette kunne ”ha gitt klageren inntrykk av et vilkårlig og lite gjennomiktig rettsvesen”.¹⁷⁴ Domstolene fant at disse forholdene innebar et brudd på EMK art. 6 (1):

*”Uten minst en kortfattet oppsummering av hovedgrunnene til at assize-domstolen fant klageren skyldig, er ikke klageren i stand til å forstå – og dermed akseptere – avgjørelsen i denne instansen. Dette er desto mer viktig fordi juryen treffer sin avgjørelse basert på det den har hørt under forhandlingene og ikke basert på saksdokumentenes innhold. For å kunne forklare juryens avgjørelse for den tiltalte, men også for den offentlige mening, for ’folket’, i hvis navn den avsies, er det derfor viktig å tydeliggjøre de betraktningene som har overbevist juryen om tiltaltes skyld eller uskyld, og å angi de konkrete grunnene til at hvert av disse spørsmålene ble besvart positivt eller negativt”.*¹⁷⁵

Slik jeg forstår EMD og resultatet i Taxquet-saken anser Domstolen ikke juryen for å være i strid med EMK art. 6 (1) i seg selv, men at saksbehandlingen kan være det. Hvorvidt saksbehandlingen i en jurysak er i strid med EMK art. 6 (1) eller ikke må avgjøres i den konkrete sak, i forhold til det enkelte lands saksbehandlingsregler. Men Domstolen understreker også hvor sentral plass prinsippet om en rettfærdig rettergang har i det europeiske menneskerettighetsvernet, og kravet til en begrunnet avgjørelse anses som en viktig del av dette prinsippet. Domstolens resultat bør nok også forstås i lys av de ganske spesielle omstendighetene som gjaldt i Taxquet-saken. Saken gjaldt drapet på en statsråd og saken hadde hatt stor oppmerksomhet i media. Det at den tiltalte hadde blitt straffedømt på bakgrunn av en tiltale som baserte seg på opplysninger fra et anonymt vitne, selv om det er omstridt i hvor stor grad tiltalen faktisk baserte seg på disse opplysningene, har nok hatt stor betydning for Domstolens resultat i forhold til kravet om begrunnelse.¹⁷⁶ Et viktig spørsmål blir dermed om Taxquet-dommen innebærer en kursendring i forhold til EMDs

¹⁷⁴ Taxquet v. Belgia (48)

¹⁷⁵ I.c.

¹⁷⁶ ibid. s. 108

tidligere praksis,¹⁷⁷ se mer om dette under pkt. 3.5. Man må også merke seg at Taxquet-dommen ikke er endelig, og at den skal behandles for EMDs storkammer.¹⁷⁸

Som det fremgår av teori og rettspraksis fra Menneskerettighetsdomstolen vil saksbehandlingen vurderes som en helhet når det skal vurderes om et forhold er i strid med art. 6 (1).¹⁷⁹ Er det forhold som er i strid med rettferdig rettergang på ett punkt, for eksempel bruk av anonyme vitner, vil Domstolen stille strengere krav til om konvensjonen er oppfylt på andre punkter, som for eksempel ved begrunnelsen av en avgjørelse. Domstolen er generelt svært pragmatisk og konkret i sin tolkningspraksis. Man kan ikke med bakgrunn i Taxquet-dommen nå anta at alle saker som har blitt avgjort med jury vil være i strid med art. 6 (1). Det er de konkrete forholdene som vil være avgjørende. Hvis for eksempel saksbehandlingen på alle punkter av en sak er i samsvar med art. 6 (1), antar jeg Domstolen ikke vil stille strenge krav i forhold til begrunnelsen. På den annen side er EMK et dynamisk instrument som hele tiden er under utvikling. Det kan derfor være mulig at Domstolen i fremtiden vil utvikle strengere, generelle prinsipper i forhold til kravet om begrunnelse etter EMK art. 6 (1).¹⁸⁰

3.4 EMK art. 6 (1) og krav til begrunnelse i norsk straffeprosess

I Rt. 2009 s. 750 og Rt. 2009 s. 773 vurderer Høyesterett for første gang om den norske juryordningen er i samsvar med begrunnelseskravet etter EMK art. 6 (1). Høyesterett har i flere avgjørelser drøftet om ankenektelser etter strprl. § 321.2 må begrunnes. Tidligere ble det normalt ikke stilt et slikt krav, bortsett fra hvis det forelå særlige omstendigheter som kunne tilsi at lagmannsretten måtte begrunne ankenektelsen.¹⁸¹ På grunn av en avgjørelse av FNs menneskerettighetskomité har det imidlertid blitt stilt spørsmål ved om ankenektelsene kunne være i strid med SP art 14 nr.5. I Rt. 2008 s. 1764 (ankesilingssaken), Rt. 2008 s. 1783 og Rt. 2008 s. 1786 ble dette ansett for å være tilfellet.

¹⁷⁷ Rt. 2009 s. 750 (38)

¹⁷⁸ *ibid.* (47)

¹⁷⁹ Møse (2002) s. 318

¹⁸⁰ Strandbakken (2009) s. 107

¹⁸¹ Haug (2009) note 2361

Etter dette må nå alle ankenektelser etter strprl. § 321.2.1 begrunnes. Kravene til denne begrunnelsen vil variere alt etter sakens karakter.¹⁸² Det sentrale er at begrunnelsen ”skal sette Høyesteretts ankeutvalg i stand til å kontrollere lagmannsrettens saksbehandling...”.¹⁸³ Som nevnt innledningsvis faller en drøftelse av SP art. 14 nr. 5 utenfor oppgaven, men det er likevel relevant å merke seg disse avgjørelsene, fordi de understreker betydningen av begrunnelse i straffesaker. De viser også hvor nær sammenheng det er mellom reglene om rett til overprøving og reglene om begrunnelse. I Rt. 2008 s. 1764 (ankesilingsaken) var det også fremmet som særskilt ankegrunn at ankenektelsen var i strid med EMK art. 6 (1). I forhold til denne anførselen viste Høyesterett til en avgjørelse av Menneskerettighetskommisjonen, *E.M v. Norway* (1995), hvor det norske ankesilingsystemet ikke ble ansett for å være i strid med EMK art. 6 (1) og TP7 art. 2. Kommisjonen uttalte blant annet at

*”as regards the applicant’s reference to the fact that no reasons were given by the Appeals Selection Committee for its refusal to grant leave to appeal the Commission accepts that under specific circumstances **the absence of reasons in a court decision might raise an issue as to the fairness of the procedure which is guaranteed by Article 6 para. 1 (Art. 6-1) of the Convention.** (min uth.) It considers, however, that if the domestic law, as in the present case, subjects the acceptance of the appeal to a decision by the competent court whether it considers that the appeal raises a legal issue of fundamental importance and whether it has any chances of success, it may be sufficient for this court simply to reject or accept this petition...”*

På bakgrunn av denne uttalelsen kom Høyesterett til at ”behandlingen av spørsmålet om konvensjonsstrid på grunn av manglende begrunnelse for ankenektelse, i første rekke må konsentreres om SP artikkel 14 nr. 5”.¹⁸⁴ Det virker som Høyesterett dermed tar utgangspunkt i kravet til overprøving, etter både EMK art. 6 (1) og SP, i forhold til

¹⁸² Rt. 2008 s. 1764 (106)

¹⁸³ *ibid.* (105)

¹⁸⁴ Rt. 2008 s. 1764 (70)

ankenektelsene, og vurderer spørsmålet hovedsakelig i forhold til dette, og ikke så mye i forhold til begrunnelseskravet. Man kan jo spørre seg om hvorfor ikke Høyesterett drøfter begrunnelseskravet mer, særlig med utgangspunkt i den praksis som har funnet sted i EMD i de senere år. Noe av grunnen kan nok være at partenes anførsler i saken ikke hovedsakelig knyttet seg til EMK, jfr. strprl. § 342, og at problemstillingen i forhold til ankenektelser er nærmere tilknyttet kravet til overprøving, selv om den også har en side i forhold til begrunnelseskravet. Med bakgrunn i norsk rettspraksis og teori kan man etter dette si at spørsmålet om juryordningen er i samsvar med kravene til begrunnelse etter EMK art. 6 (1) stod helt åpent fram til Rt. 2009 s. 750 og Rt. 2009 s. 773.

3.5 Rt. 2009 s. 750

12.06.09 avsa Høyesterett dom i to separate saker, Rt. 2009 s. 750 og Rt. 2009 s. 773, som begge omhandlet spørsmål knyttet til reglene om behandling av straffesaker med jury. Siden de prinsipielt viktigste drøftelsene i forhold til oppgavens problemstilling behandles i Rt. 2009 s. 750, er det denne dommen jeg hovedsaklig vil referere til. Det må bemerkes at begge sakene ble behandlet i plenum, og at Høyesterett i Rt. 2009 s. 773 enstemmig sluttet seg til resultatet og begrunnelsen i Rt. 2009 s. 750, som også var enstemmig.

3.5.1 Faktum

Rt. 2009 s. 750 gjaldt en anke over lagmannsrettens dom i en straffesak om blant annet forsøk på drap. Hovedspørsmålet i saken var om ”det er i strid med retten til en rettferdig rettergang eller retten til overprøving av en straffedom at skyldspørsmålet er avgjort av lagretten – juryen – uten begrunnelse”. Den tiltalte i saken, A, hadde i Oslo tingrett blitt dømt for fire drapsforsøk, jfr. strl. § 233 jfr. § 49. A var også tiltalt for medvirkning til drapsforsøk for et annet forhold, og dette ble han frifunnet for i tingretten. Den tiltalte anket til Borgarting lagmannsrett hvor han ble frifunnet for de fire drapsforsøkene, men dømt for medvirkning til det drapsforsøket han ble frifunnet for i tingretten. Lagmannsretten hadde ved ankeforhandlingene vært satt med lagrette, i samsvar med strprl. § 352, og ble forelagt to spørsmål:

”Spørsmål 1- hovedspørsmål

(for å svare ja på dette spørsmål kreves flere enn 6 stemmer.)

Er tiltalte A skyldig i å ha forsøkt å forvolde en annens død?

Grunnlag er følgende forhold eller medvirkning til disse:

Tirsdag 31. januar 2006 ca. kl. 00:25 i --veien 20 i Bærum, etter å ha forsøkt å inndrive penger fra D uten at pengene ble betalt til ham, fikk han en for politiet ukjent person til å avfyre flere skudd med 9 mm maskinpistol mot boligen til D hvor D og hans nærmeste familie befant seg. Flere av skuddene gikk gjennom veggen og inn i boligen. Han lyktes ikke i sitt forsøk da ingen ble truffet av skuddene.

Spørsmål 2 – hovedspørsmål

(For å svare ja på dette spørsmål kreves flere enn 6 stemmer.)

Er tiltalte A skyldig i å ha forsøkt å forvolde en annens død?

Grunnlag er følgende forhold eller medvirkning til disse:

Fredag 11. august 2006 ca kl. 02:00 i --veien 9 i Asker, avfyrte han flere skudd med en cal. 7,65 maskinpistol og en revolver cal. 38 mot boligen til H som lå og sov. Flere av skuddene gikk gjennom veggen og inn i boligen. Han lyktes ikke i sitt forsøk da H ikke ble truffet av skuddene.”

Lagretten svarte nei på det første spørsmålet og ja på det andre, og lagrettens kjennelse ble lagt til grunn for dommen. A anket over saksbehandlingen og reaksjonsfastsettelsen til Høyesterett, som tillot anken over saksbehandlingen fremmet. A anførte hovedsaklig at lagmannsrettens domfellelse basert på en ubegrunnet avgjørelse av lagretten var i strid med EMK art. 6 (1) og retten til en rettferdig rettergang, samt retten til overprøving etter SP art. 14 nr. 5. Særlig på grunn av Taxquet-avgjørelsen mente A at juryens manglende begrunnelse var i strid med EMK art. 6 (1). Det at Taxquet-dommen ikke er endelig svekker ikke dommens betydning, hevdet A. A hevdet at det måtte være rettstridig at man kan bli frifunnet i tingretten med en utførlig begrunnelse, og senere bli dømt i lagmannsretten uten begrunnelse. Påtalemyndigheten anførte at den manglende begrunnelsen for avgjørelsen av skyldspørsmålet var en svakhet ved juryordningen, men at ordningen ikke var i strid med menneskerettighetene. Påtalemyndigheten var uenig i at det

kan utledes en begrunnelsesplikt av EMK art. 6 (1). Den hevdet at Taxquet-dommen er uklar, at dens generelle rekkevidde er tvilsom, og pekte på at dommen ikke er endelig.

3.5.2 Høyesteretts vurderinger angående begrunnelseskravet etter EMK art. 6 (1)

Høyesterett starter i premiss 33 med en generell oppsummering av hvilke menneskerettslige regler man kan utlede et begrunnelseskrav fra. Hovedspørsmålet i saken, sett i forhold til oppgavens problemstilling, er hvorvidt det kan utledes et begrunnelseskrav for jursaker etter EMK art. 6 (1). I tråd med de tolkningsprinsipper som er lagt til grunn ved tolkning av menneskerettslige konvensjoner, se under pkt. 3.3, starter førstvoterende drøftelsen i premiss 36 med å først behandle ”praksis og argumenter knyttet til EMK artikkel 6 nr. 1 om retten til en rettferdig rettergang”. Førstvoterende gjennomgår så den relevante rettspraksis som foreligger fra EMD i forhold til begrunnelse i jursaker frem til Taxquet-dommen, og oppsummerer denne i premiss 46: ”Som man ser, var det mangler ved spørsmålene til juryen, ikke manglende begrunnelse, som gjorde at konvensjonen ble ansett krenket”. Høyesterett går så videre til Taxquet-dommen og gjengir hovedpunktene av dommen. Førstvoterende oppsummerer så dommen i premiss 50:

”EMD fant med andre ord at spørsmålene i denne saken var formulert på en slik måte at Taxquet hadde grunn til å klage over at han ikke visste hvorfor de var besvart med ’ja’, og at slike korte svar til vage og generelle spørsmål kunne ha gitt Taxquet inntrykk av en vilkårlig og lite etterprøvable rettspleie”.

Førstvoterende tolker begrunnelsen og resultatet i Taxquet-dommen slik at dommen er forenelig med EMDs tidligere praksis om at det stilles krav til spørsmålene til juryen for at de skal kunne oppveie mangelen på begrunnelse. Høyesterett uttrykker imidlertid tvil om dommen innebærer en kursendring i forhold til EMDs tidligere praksis og drøfter så i premiss 52 til 54 de avsnitt fra Taxquet-dommen som eventuelt kan tolkes på en slik måte. Hovedpunktene i disse avsnittene i Taxquet-dommen har jeg referert til under pkt. 3.3.1.1. Det er særlig det Domstolen uttaler om at rettspraksis siden Zarouali-saken har blitt endret, både i Domstolens egen praksis, men også i medlemslandene, som kan underbygge et slikt syn. Førstvoterende tolker disse uttalelsene som

” et uttrykk for at Domstolen ikke lenger vil nøye seg med å vise til Kommisjonens praksis fra tidlig på 90-tallet og sin egen oppfølging av denne, men mer aktivt prøve om klageren har fått en rettferdig rettergang der sakene er avgjort av en jurydomstol, noe allerede Goktepe-saken kan være et uttrykk for. En generell konklusjon om at dommer basert på ubegrunnede jurykjennelser er i strid med EMK artikkel 6 nr. 1, kan imidlertid ikke utledes av dette”.¹⁸⁵

Høyesteretts vurdering av Taxquet-dommen på dette punkt er etter min mening en rimelig forståelse av dommen, se min drøftelse under punkt. 3.3.1.1. Den andre uttalelsen i Taxquet-saken som kunne tyde på en kursendring er det som sies om at ” det er viktig for å kunne forklare domfellelsen både for den domfelte og for publikum, at det fremheves hva som har overbevist juryen om domfeltes skyld eller uskyld, og gis presise grunner for hvorfor hvert spørsmål er blitt besvart positivt eller negativt”¹⁸⁶. Førstvoterende uttaler om dette i premiss 54:

”Lest isolert, kan denne setningen oppfattes som et krav om at juryen må begrunne sin avgjørelse. Jeg finner imidlertid ikke at det er grunnlag for en slik slutning. Det fremgår andre steder i dommen, se blant annet avsnitt 41, at EMD mener det i forbindelse med begrunnelseskravet må tas hensyn til den særlige prosessformen i assize-domstolen. Dersom EMD mente å fastsette et prinsipp om at juryen må begrunne sine avgjørelser, hadde den ikke behøvd å vurdere om spørsmålene til juryen var tilstrekkelige presise. Endelig må det formodes at EMD ville latt det komme klarere til uttrykk dersom den mente at alle de europeiske statene som har juryordning uten at juryen gir begrunnelse, må legge om sitt system. Det ville også vært nærliggende om kammeret i så tilfelle hadde avstått jurisdiksjon til storkammeret, jf. EMK artikkel 30”.

¹⁸⁵ Rt. 2009 s. 750 (53)

¹⁸⁶ Taxquet v. Belgia (48)

Høyesterett legger seg her på en ganske forsiktig linje i sin tolkning av Taxquet-dommen. Dette er imidlertid etter mitt skjønn et rimelig resultat når man ser på den tolkningspraksis Høyesterett har oppstilt i forhold til EMK. Det er i utgangspunktet EMD som skal utvikle konvensjonen, ikke Høyesterett. Det er derfor naturlig at Høyesterett er forsiktig med å utlede et generelt begrunnelseskrav fra Taxquet-dommen, og heller overlater det til EMD i sin videre praksis å eventuelt fastslå et slikt prinsipp. Høyesterett konkluderer dermed i premiss 55 med at Taxquet-dommen

”ikke kan leses slik at den stiller krav om at juryen må begrunne sin kjennelse eller at juryordningen må avvikles, men at den kan innvarsle at EMD vil se mer kritisk på rettssaker avgjort av jury enn Domstolen har gjort tidligere”.

Siden manglene på begrunnelse for juryens kjennelse etter EMDs praksis må kompenseres av andre mekanismer som kan ivareta de samme formål, ble det neste spørsmålet for Høyesterett å vurdere om lagmannsrettens saksbehandling er i samsvar med EMK art. 6 (1).

3.5.3 Høyesteretts vurderinger om lagmannsrettens saksbehandling er i samsvar med EMK art. 6 (1)

Førstvoterende presiserer i premiss 62 utgangspunktet for drøftelsen: ”Spørsmålet blir om den norske juryordningen på en tilfredsstillende måte ivaretar formålene med kravet om begrunnelse”. Disse formålene kan ifølge Høyesterett oppsummeres i tre hovedpunkter: å sikre en reell og samvittighetsfull vurdering, etterprøvbarehet og en effektiv rett til overprøving.

Når det gjelder utformingene av spørsmålene uttaler Høyesterett, som nevnt ovenfor under pkt. 3.3.1.1, at de i norsk rett og i denne saken skiller seg fra Taxquet-saken fordi det ble konkret angitt i spørsmålene hva A skulle ha foretatt seg for å konstatere straffeskyld. Førstvoterende refererer så videre til reglene i straffeprosessloven om rettsbelæringen og fagdommernes mulighet til å tilsidesette lagrettens kjennelse, se mer om disse regler under pkt. 3.2.1. I forhold til strprl. § 376c og rettens tilsidesettelse påpeker førstvoterende i

premiss 66 at bestemmelsen bruker uttrykket ”kan” og ikke ”skal” om tilsidesettelsen. Førstvoterende viser også til en uttalelse i Ot.prp.nr. 35 (1978-1979) om at ”retten [dvs. fagdommerne] ikke er forpliktet til å sette kjennelsen til side i alle tilfelle hvor den ville ha kommet til et annet resultat” da det er lagretten som har ”det prinsipale ansvar” for bevisbedømmelsen. Likevel uttaler Høyesterett at:

”grunnleggende rettsikkerhetshensyn tilsier imidlertid at dersom det er rimelig tvil om skyld skal retten, dvs. fagdommerne, sette til siden en kjennelse fra lagretten om at tiltalte er skyldig”.

Når førstvoterende i premiss 68 oppsummerer saksbehandlingsreglene som skal sikre at lagrettens avgjørelse er i samsvar med formålet om en reell og samvittighetsfull prøving, hovedsakelig strprl. §§ 363, 364, 368 og 376a og c, forstår jeg Høyesterett slik at det er tre faktorer som innebærer at de norske reglene tilfredsstiller EMKs krav. Det er at lagretten blir forelagt konkrete og individualiserte spørsmål som blir forklart av rettens leder i rettsbelæringen sammen med en oppsummering av bevis og forklaring av rettsetninger, samt sikkerheten i at fagdommerne kan overprøve lagrettens fellende kjennelse. Når det gjelder argumentet om ”sikkerhetsventilen” fagdommerne innebærer, stiller jeg meg kritisk til den vekten Høyesterett tillegger dette argumentet i forhold til begrunnelseskravet. Høyesteretts uttalelse i premiss 66 er ikke i samsvar det utgangspunkt man oppstiller i forarbeidene om at det er lagretten som har det ”prinsipale ansvar” for bevisbedømmelsen. Da slike tilsidesettelser i praksis er sjeldne kan man spørre seg hvor relevant denne ”sikkerhetsventilen” egentlig er. Selv om ”grunnleggende rettsikkerhetshensyn” tilsier at fagdommerne skal sette lagrettes kjennelse til side der det er rimelig tvil om tiltaltes skyld, innebærer ikke dette nødvendigvis at det i realiteten blir gjort. Dessuten bør ikke grunnleggende menneskerettslige krav som retten til en rettferdig rettergang tilfredstilles med bakgrunn i vage hensyn, men heller i konkrete lovbestemmelser. Når det gjelder spørsmålene til lagretten er det nok riktig at disse normalt er individualiserte og konkrete i forhold til tiltalte og dennes straffeskyld. I forhold til rettsbelæringen er det imidlertid ikke like innlysende, som førstvoterende synes å mene, at denne sikrer en reell og

samvittighetsfull prøving. I forhold til bevisene kan for eksempel lagmannen i sin redegjørelse uttale seg om sitt syn på bevisene, men det er i rettspraksis oppstilt visse begrensninger i forhold til slike uttalelser.¹⁸⁷ Uttalelsen må blant annet ikke innebærer ”en utilbørlig påvirkning av lagretten”, og det beror på en skjønnsmessig vurdering hvorvidt slik påvirkning har funnet sted.¹⁸⁸ Selv om terskelen for slik ”utilbørlig påvirkning” er høy¹⁸⁹ bør lagmannen være forsiktig med hvor mye han uttaler seg om bevisene, og overlate denne vurderingen til lagretten. Da lagrettens kjennelse ikke begrunnes har man dermed ingen garanti for at lagretten har forstått beviskrav og bevisvurderingene riktig. Undersøkelsen utført av tidligere lagdommer Lars-Jonas Nygard, referert til under pkt. 2.4, viste for eksempel at rådslagningen i juryen skjer uten en klar forståelse av beviskravet under bevisbedømmelsen, og at flere av medlemmene gjorde seg oppe en mening tidlig i saken, før de hadde fått forklart de strafferettslige beviskrav i rettsbelæringen. Når det gjelder rettsbelæringen i forhold til redegjørelsen for de rettsetninger som skal legges til grunn, har lagmannen her et noe friere spillerom. Redegjørelsen skal være ”bestemt og uttømmende”.¹⁹⁰ Det er nå antatt at lagretten er forpliktet til å bygge på lagmannens rettsbelæring når den tar stilling til skyldspørsmålet¹⁹¹. Men som i forhold til bevisene vil man siden lagretten ikke gir begrunnelse for sitt svar ikke kunne kontrollere om rettsbelæringen har blitt fulgt eller ikke. Her vil imidlertid reglene om protokollasjon av rettsbelæringen spille inn, se pkt. 3.2.1. Den protokollerte rettsbelæringen sier imidlertid ingen ting om hva lagretten har lagt vekt på, selv om det er naturlig å anta at den i de fleste tilfeller blir fulgt. I følge Høyesteretts syn sikrer rettsbelæringen, sammen med spørsmålsutformingen og muligheten for å sette lagrettens kjennelse til side, en reell og samvittighetsfull prøving av straffesaker.

¹⁸⁷ NOU 1992: 28 s. 82, Rt. 2005 s. 1702

¹⁸⁸ Rt.2005 s. 1702

¹⁸⁹ *ibid.*

¹⁹⁰ Andenæs (2009) s. 506

¹⁹¹ Rt. 1991 s. 600, NOU 1992: 28 s. 82

3.5.3.1 Hensynet til etterprøving

Det neste spørsmål blir dermed om saksbehandlingen etter straffeprosessloven sikrer etterprøving av de vurderinger som har blitt foretatt i straffesaken, både for den domfelte og for allmennheten. Dette drøftes i premiss 69 til 78. Førstvoterende tar utgangspunkt i drøftelsen med å vise til strprl. § 40 som fastslår at domsgrunnene i en sak for lagmannsretten hvor lagrettens kjennelse blir lagt til grunn, for skyldspørsmålets vedkommende kun skal bestå i en henvisning til kjennelsen. Førstvoterende påpeker videre at EMD i forhold til slike situasjoner har lagt ”vesentlig vekt på om de spørsmål som stilles til lagretten, i en slik situasjon er utformet så konkret at de gir informasjon om hva lagretten har funnet bevist”.¹⁹² Etter strprl § 366 skal hovedspørsmålene begynne med ordene ”Er tiltalte skyldig?” Førstvoterende uttaler i den forbindelse:

*”Det stilles altså ikke spørsmål om hvorvidt de enkelte vilkårene for straff er oppfylt. Dermed får man ved frifinnelser ikke svar på om lagretten mener at tiltalte ikke har begått handlingen, om det foreligger en straffrihetsgrunn eller om det er de subjektive vilkår som ikke er oppfylt. Det er imidlertid ikke frifinnende dommer som reiser spørsmål her. (min uth.)”.*¹⁹³

Hva førstvoterende mener med denne uttalelsen er ganske uklart. Det er klart at det er særlig i forhold til den domfelte i en alvorlig straffesak det er spesielt viktig å få en begrunnelse for resultatet. Men ved frifinnende dommer vil begrunnelsen være særlig viktig for offeret, fornærmede og de pårørende, og det kan virke som Høyesterett ikke har vurdert dette hensynet. Dette synes ikke å være i samsvar med den utvikling som har funnet sted i samfunnet og lovgivningen de senere år med en forsterket vekt på ofrenes stilling i strafferetten. Kapittel 8a i straffeprosessloven om fornærmede og etterlatte, og regler i straffegjennomføringsloven om varsel til fornærmede ved for eksempel løslatelser og straff utenfor fengsler er eksempler som illustrerer dette. Høyesterett er selvsagt ikke bundet av disse reglene i forhold til spørsmålet i denne saken. Rettsutviklingen illustrerer

¹⁹² Rt. 2009 s. 750 (70)

¹⁹³ *ibid.* (71)

allikevel at det nå er nye hensyn man søker å ivareta i strafferetten og i straffeprosessen, i tillegg til de rettsikkerhetshensyn for den tiltalte som tradisjonelt har vært tillagt stor vekt.

Førstvoterende går så videre til å drøfte de tilfellene hvor tiltalte blir funnet skyldig av lagretten og uttaler:

”...et ja-svar innebærer at lagretten har funnet alle vilkårene for å straffedømme oppfylt. En annen sak er at det innenfor ja-svaret fortsatt kan være ubesvarte spørsmål, for eksempel om omfanget av den straffbare handlingen eller om graden av skyld innenfor det aktuelle skyldkrav. Dette er spørsmål det vil bli tatt standpunkt til i forbindelse med straffeutmålingen”.¹⁹⁴

Førstvoterende viser så til de regler som gjelder for straffeutmålingen, se mer om disse regler under pkt. 3.2.1, og fastslår at

*”straffeutmålingspremissene gir...utførlig informasjon om hva de fire lagrettemedlemmene og rettens tre fagdommerne finner bevist. Normalt - når det ikke er holdepunkter for annet - må dette kunne antas også å gi uttrykk for lagrettens syn.”*¹⁹⁵

Når det gjelder kravene til domsgrunnene ved straffeutmålingen, viser Høyesterett til strprl. § 40.5 og juridisk teori som antar at denne bestemmelsen bør anvendes analogisk for lagmannsrettens bevisvurdering under reaksjonsspørsmålet. Høyesterett er enig i denne tolkningen og legger dermed til grunn at begrunnelsen for straffeutmålingen også gir en tilstrekkelig begrunnelse for skyldspørsmålet. Førstvoterende konkluderer i premiss 78 med at ” den norske straffeprosessloven i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til at den domfelte og allmennheten skal få innsyn i hva som ligger til grunn for domfellelsen, etterprøvingshensynet...”.

¹⁹⁴ I.c.

¹⁹⁵ ibid. (73)

Når det gjelder Høyesteretts tolkning av straffeprosessloven på dette punktet har jeg noen synspunkter. Jeg tenker da på at man kan spørre om Høyesterett går noe langt i sin tolkning av straffeprosessloven for å tilfredsstille hensynet til etterprøvbarehet. Dette spørsmålet kan selvsagt diskuteres og mine synspunkter er kun en personlig vurdering jeg har gjort meg opp etter å ha lest Rt. 2009 s. 750. I norsk rett har presumpsjonsprinsippet i lang tid vært et grunnleggende prinsipp ved tolkningen av norske regler i forhold til folkeretten. Prinsippet innebærer at norsk rett presumeres å være i samsvar med folkeretten. I tråd med denne innfallsvinkelen vil de norske rettsreglene tolkes slik at de harmoniserer mest mulig med folkeretten. Presumpsjonsprinsippet må sees i sammenheng med at man ser på det norske rettsystemet og det internasjonale rettsystemet (folkeretten) som to separate rettsystemer, et såkalt "dualistisk rettsystem". Det er en mulighet for at mye av denne tankegangen har blitt endret den senere tid på grunn av menneskerettsloven. Med denne loven har en rekke sentrale menneskerettslige konvensjoner blitt inkorporert i en norsk lov og dermed blitt en del av norsk rett. Presumpsjonsprinsippet som tolkningsregel kan derfor ha fått en mer begrenset rolle fordi det for menneskerettskonvensjonene, spesielt EMK, gjelder egne tolkningsregler. Jeg antar at presumpsjonsprinsippet vil ha størst betydning for den folkeretten som ikke er inkorporert til norsk rett gjennom lovgivningen. Det kan imidlertid spørres om Høyesterett likevel indirekte er preget av presumpsjonsprinsippet når norske regler skal vurderes opp mot konvensjoner inkorporert i menneskerettsloven. Spørsmålet blir da om man i Høyesteretts praksis kan spore en tendens til å strekke tolkningen av de norske regler langt slik at de harmoniserer med folkeretten, herunder menneskerettighetene, for å unngå å konstatere konvensjonsbrudd. Dette er et kontroversielt spørsmål og for å kunne gi et fullgodt svar må man analysere alle Høyesterettsdommer fra en god tid tilbake og frem til i dag. Men spørsmålet om hvorvidt dommere i sin rettsanvendelse "skjuler" hvilke hensyn de legger vekt på er ikke ett nytt spørsmål. Torstein Eckhoff drøfter for eksempel dette temaet i kapittelet "*Mulige årsaker til at vurderinger skjules*" i sin bok "*Rettskildelære*".¹⁹⁶ Eckhoff peker her på at dommere i sin rettsanvendelse ofte ordlegger seg slik at egne vurderinger skjules og at de for eksempel tilskriver "lovgiveren de formål

¹⁹⁶ Eckhoff (2001) s. 396-399

man søker å fremme, selv om det er tvilsomt om det er dekning for det”.¹⁹⁷ Det kan være ulike grunner til at alle de avveinings spørsmål dommeren tar standpunkt til ikke fremkommer av domsgrunnene, men det kan hevdes at man i løpet av de siste tiårene har sett en utvikling i retning av større åpenhjertighet omkring redegjørelsen av dommerens vurderinger.¹⁹⁸

3.5.3.2 Hensynet til overprøving

Det siste spørsmålet blir da om straffeprosessloven sikrer en effektiv rett til overprøving av lagmannsrettens dom. Etter strprl. § 306.3 kan det kun ankes til Høyesterett over feil ved lovanvendelsen til skade for den tiltalte dersom det foreligger feil i rettsbelæringen. Siden det ikke oppstilles en slik begrensning når det gjelder anke til gunst for tiltalte uttaler førstvoterende i premiss 80:

”Høyesterett har i en lang rekke avgjørelser lagt til grunn at ved anke til domfeltes gunst kan lagrettens lovanvendelse ikke bare prøves på grunnlag av rettslederens protokollerte rettsbelæring, men også på grunnlag av hva lagretten ut fra de opplysninger som for øvrig foreligger, mest sannsynlig har lagt til grunn... Dette innebærer at Høyesterett ved prøvingen av lagmannsrettens lovanvendelse i tillegg til spørsmålene til lagretten og det som måtte være opplyst om innholdet av rettsbelæringen, blant annet kan bygge på den beskrivelse av den straffbare handling som fagdommerne sammen med de fire lagrettemedlemmene har gitt som grunnlag for straffutmålingen ...”.

På bakgrunn av dette konkluderer førstvoterende med at saksbehandlingsreglene i straffeprosessloven heller ikke er i strid med overprøvingshensynet. Førstvoterende presiserer likevel at dersom dette hensynet skal blir effektivt vil noen saker tilsi at ”retten gjør opptak av eller protokollerer rettsbelæringen og/eller beskriver i straffutmålingspremissene hvordan loven er forstått”. Høyesterett tolker her, på samme måte som i forhold til etterprøvingshensynet, de norske reglene for å få de til å passe med

¹⁹⁷ ibid. s. 397

¹⁹⁸ ibid. s. 397-399

kravene i EMK. Det kan synes som dette legger opp til et vilkårlig system for ankemulighetene for de alvorligste straffesakene. Den tiltalte blir dermed avhengig av de konkrete omstendigheter og forholdene i den enkelte lagmannsrett i forhold til sine ankemuligheter. Dersom lovforståelsen er beskrevet i straffutmålingspremissene er dette vel og bra, men hva hvis det ikke er tilfellet? Tiltalte er da helt avhengig at han har en påpasselig forsvarer som sørger for protokollering av rettsbelæringen. Konsekvensene av å ikke be om dette kan bli store, dersom retten ikke på andre måter har gitt uttrykk for lovforståelsen. Problemene med vilkårlighet og svekket rettsikkerhet kunne muligens vært løst ved klare og tydelige saksbehandlingsregler for alle tilfeller, det vil si: Krav til domsgrunner for alle straffedommer. Høyesterett anser imidlertid disse hensynene for å være ivaretatt av de nåværende saksbehandlingsreglene i straffeprosessloven. Førstvoterende konkluderer derfor i premiss 83 med at den norske juryordningen har mekanismer som ivaretar formålene bak begrunnelseskravet etter EMK art. 6 (1) og kravet til en rettferdig rettergang.

Det kan hevdes at Høyesterett med Rt. 2009 s. 750 og Rt. 2009 s. 773 ”i realiteten har tatt det første skritt i retning av en meddomsrett”, og at resultatet har blitt ”en mellomting mellom en tradisjonell juryordning og en ordinær meddomsrettsløsning”.¹⁹⁹ Dette fordi Høyesterett foretar en rekke tolkninger av straffeprosessloven for at den skal være i samsvar med kravene etter EMK art. 6. Det er særlig det som uttales om fagdommernes plikt til tilsidesettelse av lagrettens kjennelse og den analogiske anvendelsen av strprl. § 40.5 som her er sentralt. At strprl. § 40.5, som stiller krav til begrunnelsen ved dommer avsagt i en meddomsrett, skal gjelde analogisk ved lagmannsrettens avgjørelser i jursaker, er en måte å nærme seg meddomsrettsystemet på. Etter Høyesteretts tolkninger av straffeprosessloven i Rt. 2009 s. 750 kan man si at domfellelse i jursakene nå ”blir basert på en samhandling mellom fagdommere og jurymedlemmer”.²⁰⁰

¹⁹⁹ Skoghøy (2009)

²⁰⁰ *ibid.*

3.5.4 Konklusjon og resultat

Høyesterett konkluderer i Rt. 2009 s. 750 med at EMK art. 6 (1) ikke innebærer at juryordningen i seg selv må oppheves. Mangelen på begrunnelse for juryen kjennelse må kompenseres av saksbehandlingsregler som ivaretar formålene bak bestemmelsen. Ved en gjennomgang av de norske saksbehandlingsreglene i straffeprosessloven kommer Høyesterett til at disse reglene på en tilfredsstillende måte ivaretar formålene med kravet til begrunnelse. Siden As sak hadde blitt behandlet i samsvar med straffeprosesslovens regler, ble hans anke over saksbehandlingen ikke tatt til følge. Dommen i lagmannsretten ble imidlertid opphevet på grunn av lovanvendelsen.²⁰¹ Høyesterett fant på bakgrunn av domsgrunnene for straffeutmålingen at lagmannsretten hadde forstått forsettsformen *dolus eventualis* feil. Høyesterett kan oppheve lagmannsrettens dom til gunst for tiltalte dersom straffeutmålingspremissene viser at det er sannsynlig at lagretten har lagt til grunn en uriktig forståelse ved avgjørelsen av skyldspørsmålet.²⁰²

4 Fremtidig utvikling

Den videre utviklingen i forhold til juryordningen i Norge kan sammenfattes i to hovedspørsmål. Det ene er hvordan rettstilstanden vil utvikle seg i norsk rett; er det holdepunkter for å anta det blir endringer i norsk rettstilstand etter de to plenumssakene? Det andre er spørsmålet om begrunnelseskravet etter EMK art. 6 (1) vil bli endret på grunn av Menneskerettighetsdomstolens videre praksis.

I forhold til det siste spørsmålet står det sentralt at Taxquet-dommen ikke er endelig. Den belgiske stat begjærte saken brakt inn for storkammer, jfr. EMK art. 43 (1), og saken skal derfor behandles på nytt i et storkammer bestående av 17 dommere samt en "ex-officio medlem" av storkammeret, jfr. EMK art. 27 (1) og (2). Dommen fra storkammeret vil være

²⁰¹ A hadde ikke anket over lovanvendelsen, men førstvoterende konstaterte at Høyesterett etter strprl. § 342.2 nr.1 uansett ankegrunn kan prøve om straffelovgivningen er riktig anvendt, jfr. Rt. 2009 s. 750 (92)

²⁰² Rt. 2009 s. 750 (92)

endelig, jfr. art. 44 (1). EMD har dermed mulighet til å presisere og eventuelt utvikle premissene i Taxquet-dommen. Dessuten er EMK som nevnt ovenfor i stadig utvikling. Begrunnelseskravet etter EMK art. 6 (1) kan av denne grunn endres over tid. I forhold til prinsippet om en rettferdig rettergang er det ”en kontinuerlig gjensidig påvirkning mellom de nasjonale prosessreglene og innholdet i konvensjonsrettigheten”.²⁰³ I forhold til begrunnelse og jury er utviklingen imidlertid avhengig av at det kommer flere klagesaker inn til EMD om manglende begrunnelse i jursaker. I EMK art. 35 oppstilles det en rekke kriterier som en klage må oppfylle for å kunne bli behandlet i Domstolen. Domstolen kan blant annet avvise en klage dersom den ”i det vesentlige er lik en sak som allerede er behandlet av Domstolen”, jfr. art. 35 (2) b). Siden man vil få en avgjørelse fra EMDs storkammer om begrunnelse i jursaker kan det tenkes at fremtidige klagesaker om tilsvarende forhold vil kunne bli avvist av Domstolen. På denne bakgrunn kan det antas at rettstilstanden i forhold til EMK art. 6 (1) og juryordninger er nokså fastlagt på det nåværende tidspunkt.

En forutsetning for å få en klage behandlet av EMD er at ”alle nasjonale rettsmidler er uttømt”, jfr. EMK art. 35 (1). Siden Høyesterett i Rt. 2009 s. 750 opphev lagmannsretten dom har ikke denne saken nødvendigvis fått en endelig avslutning i det norske rettsystemet, og den tiltalte kan derfor ikke bringe forholdet inn for EMD. I Rt. 2009 s. 773 ble både anken over saksbehandlingen og lovanvendelsen forkastet, og den domfelte kunne derfor ha hatt en grunn til å bringe saken inn for EMD. På grunn av Taxquet-dommen vil dette ikke bli gjort. Forsvareren til den tiltalte antar at det nå er begrensede muligheter for å vinne frem med en sak i EMD.²⁰⁴ Det vil imidlertid sannsynligvis bli fremmet en klage for FNs menneskerettighetskomité i forhold til SP art. 14 (5) og dens krav til overprøving og begrunnelse.²⁰⁵ Siden den domfelte etter denne bestemmelsen har krav på ”effectiv access” til overprøving, kan det anføres at dette ikke er tilfellet når en sak er behandlet med jury, og

²⁰³ Jebens (2004) s. 311

²⁰⁴ Advokat Steinar Thomassen, prosessfullmektig i Rt. 2009 s. 773 (2009)

²⁰⁵ *ibid.*

Høyesteretts overprøving av skyldspørsmålet dermed er avgrenset.²⁰⁶ Høyesterett kommer som nevnt ovenfor til at man ut i fra straffeutmålingsgrunnene kan slutte seg til hva lagretten har lagt til grunn ved avgjørelsen av skyldspørsmålet. Mot dette kan man anføre at dette egentlig innebærer å ”spekulere” i hva lagretten finner bevist i forhold til skyldspørsmålet.²⁰⁷ En avgjørelse av FNs menneskerettighetskomité i forhold til manglende begrunnelse i jursaker vil kunne innebære en endring av rettstilstanden, dersom dette forholdet senere blir anført som en ankegrunn i en straffesak brakt inn for de norske domstoler. Som nevnt innledningsvis er min problemstilling avgrenset til en drøftelse hovedsakelig knyttet til EMK så jeg går derfor ikke nærmere inn på disse spørsmål.

Etter de to plenumsdommene antar jeg at den norske juryordningens forhold til EMK art. 6(1) for å være fastlagt. Dommene vil sannsynligvis bli lagt til grunn i senere rettspraksis; det er to enstemmige dommer avsagt i plenum med en grundig gjennomgang av norsk retts forhold til EMK art. 6 (1) i tråd med gjeldende rettskildemessige prinsipper. Høyesterett har dermed overlatt det til politikerne å avgjøre om juryordningen skal avskaffes, beholdes eller endres. Høyesterett uttaler det ikke direkte, men man kan spørre seg om det indirekte har preget dommens resultat at man ved drøftelsen av sakene ville være forsiktige med å avgjøre et så omdiskutert tema som juryordningen. Dette er i tråd med den linje Høyesterett alltid har ført, med muligens unntak av en del saker på 1930-tallet som gjaldt arbeidslivskonflikter²⁰⁸; Høyesterett skal ikke være et politisk organ som avgjør politiske stridstemaer, men avgjøre enkeltsaker og sørge for en enhetlig rettstilstand. Som riksadvokat Tor-Aksel Busch uttalte det til Dagsavisen:

²⁰⁶ *ibid.*

²⁰⁷ *ibid.*

²⁰⁸ Mathiesen (2005) s. 152, refererer til historikeren Erling Sandmo, som mener at man i mellomkrigstiden finner eksempler på ”høyesterettsdommere med klare politiske holdninger og preferanser som må kunne sies å ha slått inn i deres standpunkter i retten”.

”Det som er viktig her er at Høyesterett fastslår spørsmålet om vi skal ha jury eller ikke er et politisk spørsmål og hører hjemme i Stortinget. Jeg ser på denne avgjørelsen som en grenseoppgang mellom Stortinget og domstolene”²⁰⁹.

At Høyesterett i seg selv ikke skal være et politisk organ, innebærer ikke at domstolen ikke blir preget av de til en hver tid rådende politiske holdninger og verdier i samfunnet.

Forskning fra rettsosiologien viser at dommerne i Høyesterett til en viss grad vil bringe med seg sine verdier og politiske holdninger inn i retten.²¹⁰

Høyesterett var muligens også tilbakeholdne med å komme til et annet resultat fordi det ville ha hatt store praktiske konsekvenser og medført at mange straffesaker måtte ha blitt behandlet på nytt. Dette er ikke noe som uttales direkte i dommene, men en kan likevel spørre seg om dette har vært tilfelle. Hvorvidt slike hensyn bør medtas i vurderingen av enkeltsaker kan diskuteres. Det gjøres i en viss grad på alle rettsområder.²¹¹ Står slike praktiske konsekvenshensyn imot klare rettsikkerhets og rimelighetshensyn, vil de praktiske hensynene for Høyesterett normalt ikke være utslagsgivende. Høyesterett uttrykker for eksempel eksplisitt i Rt. 2008 s. 1764 (ankesilingssaken) at den økende arbeidsmengden begrunnelsesplikt i silingssaker vil føre til, ikke er et hensyn man kan legge særlig vekt på i forhold til de rettsikkerhetshensyn som ligger bak begrunnelsesplikten.²¹² Når det gjelder juryordningens videre fremtid ser det dermed som nevnt ut som om denne må avgjøres av politikerne. Per i dag går Høyre inn for å avvikle ordningen, Venstre vil beholde den (noe som ikke er overraskende siden det var Venstre som i sin tid kjempet for innføringen av juryordningen), Arbeiderpartiet ønsker en meddomsrett som erstatter juryen og Senterpartiet vil videreføre bruken av jury. De andre partiene har foreløpig ikke tatt stilling til juryspørsmålet. Politisk sett står dermed denne saken relativt åpent. Selv om man nå har en flertallsregjering med Arbeiderpartiet som

²⁰⁹ Tálos (2009)

²¹⁰ Mathiesen (2005) s. 153

²¹¹ Eckhoff (2001) s. 384-393

²¹² Rt. 2008 s. 1764 (111)-(112)

største parti, antar jeg at Regjeringen i denne saken vil ønske en bred debatt og et vedtak fattet med størst mulig støtte i Stortinget. Dessuten må spørsmålet drøftes internt i partiene. Det er på ingen måte gitt at Arbeiderpartiet og de andre partiene har tatt et endelig standpunkt i forhold til spørsmålet om juryordningen bør opprettholdes, endres eller avvikles.

5 Avslutning

Juryordningen har en sentral plass i det norske rettsystemet og i vår rettshistorie. På tross av en rekke offentlige debatter om ordningen, har systemet med bruk av jury i straffesaker forblitt tilnærmet uendret fra ordningen ble innført i 1887 og frem til i dag.

Etter gjeldende rett er den norske juryordningen ikke i strid med EMK art. 6 (1). Det kan ikke utledes av EMDs praksis i forhold til EMK art. 6 (1) at det å ha en jury som avgjør skyldspørsmålet i straffesaker i seg selv er i strid med retten til en rettferdig rettergang. Hvorvidt saksbehandlingen med en slik ordning er i strid med EMK art. 6 (1) eller ikke må avgjøres konkret.

Kravet til begrunnelse av straffedommer tilfredstilles ifølge Høyesterett av de gjeldende saksbehandlingsregler i straffeprosessloven. Høyesterett konstaterer at reglene om hvordan spørsmålene til lagretten skal utformes, sammen med lagmannens rettsbelæring og fagdommernes mulighet til å tilsidesette lagrettens kjennelse, på en tilstrekkelig måte ivaretar de hensyn som ligger bak kravet om begrunnelse ved domsavgjørelser.

For å komme med en rettspolitisk bemerkning til slutt antar jeg det som lite sannsynlig at Høyesterett ville ha konkludert med at juryordningen var i strid med EMK. Høyesterett er riktignok gjennom menneskerettsloven pålagt å til enhver tid vurdere om de norske lover er i samsvar med EMK, men det ville være svært oppsiktsvekkende om en rettsinstitusjon som juryordningen på grunn av dette skulle ha blitt opphevet. Et slikt resultat ville ha vært i

strid med maktfordelingen mellom Stortinget og domstolene, hvor Stortinget skal være det lovgivende organ og skape ny rett, ikke domstolene. Det er i hvert fall denne linje Høyesterett frem til nå har valgt å legge seg på. Mot en slik vurdering av domstolenes plass i rettsystemet kan det anføres at Stortinget ved innføringen av menneskerettsloven har overgitt noe av sin lovgivende myndighet til domstolene. Domstolene vil nå alltid være pålagt å vurdere om gjeldende lover er i samsvar med de inkorporerte menneskerettighetskonvensjonene. Også tidligere har domstolene måttet foreta slike vurderinger på visse rettsområder, jfr. fr. eks strprl. § 4. Domstolene har imidlertid med menneskerettsloven fått et klart mandat om å foreta disse vurderingene på alle rettsområder. Denne problemstillingen om maktforholdet mellom Stortinget og domstolene, og spørsmålet om hvor aktiv domstolenes prøvelsesrett av lovgivningen skal være, er imidlertid mest aktuell i forhold til den eldre lovgivningen, før 1999, da menneskerettsloven trådte i kraft. I forhold til nyere lover vil forholdet til menneskerettskonvensjonene som regel ha vært drøftet ved lovbehandlingen. Domstolene vil da som regel følge Stortingets vurderinger i spørsmålet om det foreligger konvensjonsstrid. Generelt vil Stortinget søke å unngå motstrid med menneskerettighetene. Det er derfor svært sjeldent at disse problemstillinger vil være aktuelle i forhold til nyere lovgiving. Når det gjelder den eldre lovgivningen kan det imidlertid, som i oppgavens problemstilling, være et spørsmål om loven er i samsvar med menneskerettskonvensjonene inkorporert i menneskerettsloven. Rettstilstanden kan for eksempel ha blitt endret på grunn av EMDs praksis i forhold til EMK. Domstolen har lagt seg på en dynamisk tolkningsstil som stadig utvider konvensjonen. Hvor aktivt domstolene og Høyesterett prøver denne eldre lovgivningen i forhold til menneskerettighetene er avhengig av hvilke hensyn Høyesterett anser som utslagsgivende i forhold til domstolenes plass i rettsystemet. Demokratihensyn kan tilsi at prøvingen skal være restriktiv. Det er det folkevalgte organet, Stortinget, som hovedsakelig skal skape ny rett. På den annen side er menneskerettighetene nødvendige i et demokrati fordi de kan ivareta hensynet til mindretallet og begrense flertallets makt. Dersom man definerer demokrati som folkeflertallet tilsier dette en begrenset domstolsprøving. Dersom man i demokratibegrepet inntar hensynet til mindretallet og minoritetene tilsier dette en mer aktiv domstolsprøving av

menneskerettighetene. Uansett hvilke hensyn man tillegger størst vekt er det klart at rettskildet i dag har blitt radikalt endret på grunn av den økende internasjonaliseringen av retten som har funnet sted i løpet av de siste ti år.

6 Litteraturliste

Lover:

1887 Lov om Rettergangsmaaden i Straffesager av 01. juli nr. 5 (Opphevd)

1902 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25

1993 Lov om endringer i straffeprosessloven m.v (to – instansbehandling, anke og juryordning) av 11.juni 1993 nr. 80

1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21.mai 1999 nr. 30

2001 Lov om endringer i straffeprosessloven og domstolloven mv. (forkynnelse av dommer og enkelte justeringer i to – instansreglene mv.) av 4. mai nr. 16

2001 Lov om endringar i rettergangsløvgjevninga m.m. (namn på fyrsteinstansdomstolane m.m.) av 14. desember nr. 98

2007 Lov om endringer i domstolloven mv. (valg og uttaking av lekdommere) av 15. juni nr. 38

Internasjonale konvensjoner:

EMK Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4.november 1950

SP Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 16. desember 1966

Utenlandske lover:

Tryckfrihetsförordningen Kungjord genom KK 1949:105; senast omtryckt i SFS 2002:908 [Sverige]

Rättergångsbalk Given Särö den 18 Juli 1942 SFS 1942:740 [Sverige]

Retsplejelov Lovbekendtgørelse nr. 1001 af 5.10.2006. Lov om rettens pleje [Danmark]

Forarbeider:

Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen (Komiteen til revisjon av straffeprosessloven) Oslo 1969.

NOU 1992: 28 To-instansbehandling, anke og juryordning i straffesaker

NOU 2002: 11 ”Dømmes av likemenn”

Ot.prp.nr. 78 (1992-1993) Om lov om endringer i straffeprosessloven m.v (to - instansbehandling, anke og juryordning)

Ot.prp.nr. 22 (2006-2007) Om lov om endringer i domstolloven mv. (valg og uttaking av lekdommere)

Rettspraksis:

Rt. 1960 s. 136

Rt. 1977 s. 758

Rt. 1991 s. 600

Rt. 1997 s. 1839

Rt. 1999 s. 379

Rt. 2001 s. 622

Rt. 2005 s. 1702

Rt. 2005 s. 833

Rt. 2007 s. 230

Rt. 2009 s. 750

Rt. 2009 s. 773

LG-2006-64391-1

LG-2006-64391-2

Utenlandsk rettspraksis:

E.M v. Norway The European Commission of Human Rights, 26. October 1995

Delcourt v. Belgium The European Court of Human Rights, Strasbourg, 17. January 1970

Van de Hurk v. The Netherlands The European Court of Human Rights, Strasbourg, 19. april 1994

Ruiz Torija v. Spain The European Court of Human Rights, Strasbourg, 9. December 1994

Hiro Balani v. Spain The European Court of Human Rights, Strasbourg, 9. December 1994

Suominen v. Finland The European Court of Human Rights, Strasbourg, 1. July 2003

Taxquet v. Belgium The European Court of Human Rights, Strasbourg, 13. January 2009

Norsk litteratur:

Aal, Jørgen *Rettergang og menneskerettigheter*. Bergen, 1995

Robberstad, Anne *Mellom tvekamp og inkvisisjon*. Oslo, 1999

Bjerke, Hans Kristian og Erik Keiserud *Straffeprosessloven Kommentartutgave*. B. 2, 3. utg. Oslo, 2001

Eckhoff, Torstein og Jan E. Helgesen *Rettskildelære*. 5. utgave. Oslo, 2001

Møse, Erik *Menneskerettigheter*. Oslo, 2002

Høstmælingen, Njål *Internasjonale menneskerettigheter*. Oslo, 2003

Jebens, Sverre Erik *Menneskerettigheter i straffeprosessen*. Oslo, 2004
Mathiesen, Thomas *Retten i samfunnet*. 5.utgave, Oslo, 2005
Aal, Jørgen *Rettstat og menneskerettigheter*. 2.utg. Bergen, 2007
Torheim, Karl Otto. *Kommentar til straffeprosessloven*. I: Norsk lovkommentar. B. 1, 2008 s. 1324
Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess*. 4.utg. Oslo, 2009

Utenlandsk litteratur:

Francis G. Jacobs, Clare Ovey and Robin White *The European Convention on Human Rights*. Fourth edition. Oxford, 2006
Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Pieter van Dijk...[et al.]. Fourth edition. Antwerpen-Oxford, 2006
Samuel, Geoffrey. *Common law*. I: Elgar Encyclopedia of Comparative Law. Cheltenham, 2006 s. 145-160
Smith, Eva *Straffeproses, Grundlæggende regler og principper*. 6.udgave. København, 2007
Cruz, Peter de *Comparative Law in a Changing World*. Third edition. London, New York, 2007
Straffeprosessen. Eva Smith...[et al.]. 2. Udgave. København, 2008

Artikler:

Strindbeck, Ulf. *Lagretteordningen i andre land. Diskuterer man samme problemstillinger der?* Oslo, 1999 (Den Norske Advokatforening temahefte; nr. 68 Juryordningen)
Skoghøy A., Jens Edvin. *Fra jury til meddomsrett* I: Lov og rett. 2009, S. 385-386 [Sitert fra Idunn.no]
Løvlie, Anders. *Argumenter for og mot juryordningen* I: Kritisk Juss. 2009, S. 81-100
Nygard, Lars-Jonas. *Nærmer vi oss slutten for juryordningen?* I: Lov og rett. 2009, S. 104-111 [Sitert fra Idunn.no]
Haug, Stig-Ole. *Kommentar til straffeprosessloven*. I: Norsk lovkommentar nettversjon. [Sitert 8. Oktober 2009]

Østern, Maren. *Juryordningen var politisk begrunnet*. I: Advokatbladet. Årg. 88 (2009) s. 12-13 (Artikkelens innhold er et intervju med professor i rettshistorie ved Universitetet i Oslo, Dag Michalsen)

Tálos, Peter. *Bhatti får opphevet dommen - juryen består*. I Dagsavisen. 12.juni 2009.
[Sitert 21.oktober 2009 fra <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article420672.ece>]

Nettdokument:

Wikipedia (2009) Justismord <http://no.wikipedia.org/wiki/Justismord> [sitert 08.september 2009]

NRK (2009) Sammenlign partiene

<http://nrk.no/valg09/sammenlignpartiene/?kol1=sp&kol2=krf> [sitert 21.oktober 2009]

Annet:

Thomassen, Steinar. Advokat. Telefonsamtale. 21.oktober 2009.

